

NOUA REVISTA ROMANA

UN NUMĂR

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pentru o pătrime
de pagină 10 lei.

ABONAMENTUL:

În România un an (48 NUMERE) 10 lei
șase luni 6 „
În toate țările uniunii poștale un an 12 „

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

Director: C. RADULESCU-MOTRU

Profesor la Universitatea din București.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
București, Calea Victoriei 62. Pasajul No. 3
DIRRECȚIA: București, B-dul Ferdinand 55
TELEFON 8 66

No. 8.

DUMINICĂ, 18 DECEMBRIE 1911

Vol. XI

NOUȚĂȚI

Revizuirea Constituției

D-l Mariu Theodorian Carada a publicat zilele aceste o interesantă broșură despre *Revizuirea Constituției* pe care o rezumăm în următoarele:

Autorul nu are nici o încredere în acel panaceu ce se chiamă sufragiu universal, nici în colegiul unic. Din contopirea colegiilor de astăzi, cari s'au arătat coruptibile, nu poate să rezulte un colegiu independent. Și precum nu se vindecă bolnavii din camerele unui spital, strămutându-i într-o sală comună; tot astfel nu se vor vindeca alegătorii imorali și fricoși din cele trei colegii, prin faptul că de aci înainte vor vota toți la un loc într'un singur colegiu.

Sufragiu universal a existat în Țara Românească sub Statutul din 1864. Experiența făcută cu el atunci nu se poate aduce azi în sprijinul său. Sufragiu universal a dat puterea lui Cuza, dar a și grăbit detronarea lui Cuza.

Este de prevăzut că sufragiu universal, sub masca colegiului unic, ar da unei anumite fracțiuni liberale, pentru câțva timp, o atotputernicie care în cele din urmă s'ar sfârși prin cine știe ce turburări.

Autorul primește ideea unei revizuirii a Constituției pentru a da ocazie se pună în concordanță legea scrisă cu deprinderile reale.

Iată principalele modificări pe care autorul le ar dori în noua Constituție.

1) Să scoatem din Constituție tot ce privește împărțirea alegătorilor în colegii. Să ne mărginim a spune că alegător este tot cetățeanul român care știe carte, care a servit în oaste și plătește o dajdie cât de mică către Stat. Să spunem că votul va fi liber și secret. Să lăsăm însă legii electorale ordinare a hotărâri dacă alegătorii votează într'un singur colegiu sau în mai multe; dacă avem scrutinul pe listă sau uninominal; cine are un vot sau mai multe. Cu chipul acesta chestia electorală va pierde din importanța sa. Va fi totdeauna posibil Parlamentului a pune dreptul electoral în concordanță cu timpul și împrejurările, fără a da loc la sguirile ce comportă totdeauna o revizuire a Constituției. Așa se practică azi în mai toată Europa.

2) Să consfințim separarea puterii legiuitoare de puterea executivă. Noi suferim de toate inconvenientele regimului parlamentar. Regimul reprezentativ este cu mult mai superior regimului parlamentar.

Când Parlamentul ar fi puterea legiuitoare și Ministerul puterea executivă, când fiecare ar fi independentă una de alta, ca prin farmec vieța politică românească s'ar înviora. Știind că nu pot teroriza guvernul, vieța politicianilor ce trăesc din acest joc s'ar reduce, dacă chiar nu ar dispărea cu totul din Parlament. Guvernul deasemenea nu ar mai avea nevoie să influențeze atât de mult pe alegători; iar aceștia, la rândul lor, nu vor putea pretinde aleșilor altceva decât a legiului în interesul obștesc și a controla cheltuiala banului public.

3) O modificare care se impune este aceea a regenței. Regența republicană pe care o prevede Constituția noastră și-a dat roadele în vecina Serbie. Ca să ferim țara de o așa perspectivă, cată să admitem sistemul unei regențe unice, așa cum este în toate statele monarhice.

4) Azi sistemul unicameral este definitiv osândit. Dar nu se numește sistem bicameral, sistemul ca mai aceeași alegători să trimită reprezentanți în două camere. De aceea autorul primește ideea d-lui Take Ionescu de a se creia un Senat, compus într'un chip cu totul altul decât Camera Deputaților. După părerea sa, Senatul trebuie să fie deosebit de Cameră și prin atribuțiunile sale, și prin compunerea sa. Senatul ar putea fi chemat să-și dea avizul asupra diso'vării Camerei. El trebuie să se compue din senatori de drept, senatori inamovibili numiți de Rege și senatori aleși, reprezentând toate forțele sociale.

5) Ar fi vremea să se scoată din Senat Mitropolii și Episcopii eparhioți, cari prin prezența lor în Senat au contribuit ca partidele să dorească în episcopat, fie partizani fățiși, fie oameni de care nu au a se teme; și astfel s'a ajuns la decadența episcopală din zilele noastre. Deafel prezența arhieriei în Parlament nu are de loc caracterul istoric și tradițional ce se crede. Legalmente, ei nu fac parte din Parlament, decât dela Regulamentul Organic. Ei nu-și datorează locul, decât Muscalilor cari considerau Episcopatul ca elementul cel mai favorabil planurilor rusești.

6) Introducerea principiului Contenciosului și inamovibilitatea magistraturii.

7) Să se dea instanțelor judecătorești dreptul să înlăture legile ce conțin dispozițiuni neconstituționale. Cu aceasta se înfrânează atotputernicia parlamentară și se pune capăt tendinței de a legiului la vreme și fără vreme, de nevoie sau din patimă politică. Avem nevoie a întronă domnia legilor și a unei constituțiuni aplicabile. Trebuie dar ca majoritățile trecătoare să simtă că nu orice este permis unui parlament.

8) Să nu se mai prevadă în Constituție juriul în materie criminală.

9) În ce privește presa, Constituția să asigure libertatea presei dar să nu asigure și impunitate celor ce abuzează de ea.

10) Mărginirea proprietății rurale la un maximum de pogoane. Trebuiește din vreme luate măsuri constituționale pentru ca România să nu devie o țară latifundiară.

D-l M. Theodorian Carada adaogă apoi:

Nu trebuie nimeni să se teamă de revizuire. Dela 1866, de când avem Constituția actuală, de care cu o frică superstițioasă ne temem a ne atinge, Franția și a schimbat de patru ori constituția, Spania de trei, Germania de două ori și Austria asemenea. Vorbesc de revizuirii generale, căci dreptul de vot care în toate țările (afară de România) nu face parte din Constituție; dreptul de vot a fost modificat pretutindeni de nenumărate ori, și fără nici un sgomot prea mare. În Grecia, așa de sbuciumată, o revizuire sănătoasă și un om întreg au scos-o dela marginea prăpastiei unde avea să se prăbușească. — Aș dori din suflet ca direcția partidului revenind la politica lui Ion Brătianu să poată săvârși, ea, revizuirea Constituției. Trecutul meu, amintirile acestui trecut, legăturile de prietenie, totul mă face să doresc acest lucru. Din nenorocire faptele, mentalitatea ce domnește azi în partidul liberal, totul mă face să văz că lucrul nu este probabil.

Nu-mi rămâne decât a mă adresa celor ce prin ideile lor sunt mai aproape de dreapta liberală și să-i îndemn, ca în numele ideilor de ordine, de libertate și de conservarea socială, să-și dea mâna și să efectueze o revizuire la timp și înainte ca elementele anarhice să pună stăpânire pe opinia publică.

CESTIUNI CULTURALE

MENIREA FACULTĂȚII DE ȘTIINȚE*)

Cred că nu vă trece nimănui prin cap, că nu doresc și eu, ca numeroase centruri de cultură să existe și în țara românească. Ca Moldovean, de naștere, și ca unul ce am cerut, pe vremuri, unificarea Universităților, prin trecerea la Iași a Facultăților noastre de litere, științe și teologie, lăsând în București numai medicina și dreptul, nu se va putea crede că nu doresc binele Universității din Iași ca și celei din București.

Dar dacă am suflet și dorințe cât mai mari pentru neamul meu, am și cugetarea senină a omului de știință, care mă face să-mi dau seama, exact, de situația reală a lucrurilor.

Învățământul științelor nu se poate face numai în abstract, sau numai pentru aureolă. O țară trebuie din contră, să facă sacrificii serioase pentru ca omenii săi de știință să poată produce cât mai mult și să fie larg ajutați în cercetările lor. Căci dela acestea decurg fericirea și buna stare materială generală. Pentru asta s'a creat în Franța, Muzeul de Istorie Naturală, Colegiul Franței și multe alte mijloace de ajutorare¹⁾. Nu e deci necesar, în mod absolut, să ai numai decât multe universități, pentru a avea cercetători.

Când ai însă o Facultate trebuie să te gândești nu numai la oamenii de știință pe cari îi pui acolo, ci și la mijloacele ce le poți da pentru a nu face dintr'înșii numai comediați ai științelor. Trebuie, cu deosebire, să te gândești și la cariera, adică la rostul vieții viitoare, sociale, a acelor cari vor absolvi cursurile acestei Facultăți.

Or, ce constatăm la noi: învățământul nostru secundar este aproape complect organizat, și locurile ocupate de oameni tineri; școli practice, cu diferite destinațiuni, mai urmează să creăm, pe viitor, cât mai multe, în care poate vor mai găsi loc și absolvenți de-ai noștri; iar în ce privește industriile, deși în dezvoltare, ele totdeauna vor preferi pe oamenii de știință, care au și o pregătire tehnică în acelaș timp.

Dintre absolvenți, D-ri în chimie, ce ne vin din străinătate, de câțva timp, majoritatea sunt de acei ce au doctoratul dela Politehnice. Deci pentru aceasta pleacă, cu sacrificii, adesea serioase, tineretul nostru din țară.

Mă întreb atunci, față cu numărul tot mai restrâns al studenților, ce se înscriu la Facultățile noastre de științe, dacă nu a sosit momentul ca statul român să-și dea seamă de înțelesul ce trebuie să aibă sacri-

ficiul bănesc ce face pentru învățământul său științific.

Aceasta se impune cu atât mai mult, cu cât industria noastră ia o dezvoltare simțitoare, grație combustibilului care ne lipsește până acum câțiva ani și mulțumită, în acelaș timp și activității noastre, care începe să se manifesteze, de o bucată de vreme, în toate direcțiunile economice.

Rezolvarea acestei chestiuni se impune, cu atât mai mult, cu cât guvernul a destinat 3 milioane, din cele 5—6 ce vor trebui cheltuite, pentru organizarea învățământului nostru cultural superior practic, și e momentul dar a ști, dacă, acest mare sacrificiu de bani, nu e bine să-l facem cu un înțeles mai utilitar.

Rămână Facultatea de Științe din Iași, pentru pregătirea profesorilor, și facă-se, odată, ca contopind la un loc școala noastră de Poduri și șosele, cu Facultatea de Științe, să se creeze o Facultate tehnică, care pe lângă partea propriu zis științifică, să aibă toate ramurile de aplicațiuni necesare nouă, în care să intre, cel puțin acum, și studiul superior al agriculturii, atât de neglijat tocmai în această țară care își trage 90 la sută din venitul său, din cultura adesea empirică a solului.

Dacă în realitate, Domnilor colegi, împărtășiți această părere, pe care o au mulți dintre noi, atunci fiți buni a o formulă în mod hotărât și astfel ca convingerea noastră să reușească a face să fie în-susită de conducătorii țării și această transformare fericită să aibă loc cât mai curând.

Nu am nevoie a adăoga că prin această transformare și alipire a școalei de poduri și șosele, nu voim a aduce nici o atingere corpului tehnic român, care are toată simpatia și stima noastră; nu voim a aduce nici o știrbire drepturilor actuale ale profesorilor ce au catedre comune, rămânând ca și mai departe să beneficieze de situațiunile ce și-au creat.

Vom colabora de fapt, pe viitor, la ceva mai larg, mai util, mai indispensabil țării, decât aceea ce facem separați, în prezent. Va fi o conlucrare și nu o absorbire.

Nu voim de asemenea și cu atât mai puțin încă, a circumscrie, cât de puțin, posibilitatea cercetărilor originale, a acelor specialiști, dintre colegii noștri, care fac cercetări numai de ordine cu totul teoretică; căci știm, cu prisosință, cât de mari servicii au adus omenirii, tocmai rezultatul unor cercetări, care, în momentul publicării lor, nu îndrăteau cu nimic a face să se creadă că vor putea servi, într'o zi, așa de mult civilizațiunei și omenirii.

În tot ce am spus până acum, nu am nevoie a mai adăoga că am vorbit absolut impersonal, lăsând de o parte sentimentele și credințele mele, ori care ar fi ele, pentru a mă prezenta numai cu însușirea și datoria ce trebuie să o aibă, față cu Domniile-Voastre, Decanul Facultății căruia i-ați încredințat, timporar, bunul mers al acestei instituțiuni.

Dr. C. I. Istrati
Decanul Facultății de științe dela
Universitatea din București

*) Din interesantul discurs de deschidere pronunțat la începutul acestui an școlar (N. R.)

1). Numai la *Caisse des recherches scientifiques*, înființată la 14 Iulie 1901 a dat în 1910 ajutor pentru cercetări: 190.860 lei.—Vezi: *Revue Scientifique* din 28 Sept. 1911.

C R I T I C A

FONDUL ȘI FORMA ÎN LITERATURĂ

Dacă un curios ar răsfoi tot ce s'a scris asupra formei și fondului în artă, ar găsi, nu mă îndoiesc, răspunsuri în tot felul și pentru toate gusturile. Unii susțin forma, alții fondul, alții și pe una și pe altul, contopindu-le la un loc. În cele ce urmează, vom restrânge și discuta chestiunea mai mult în partea ei privitoare la literatură.

*

Sunt scriitori, la noi ca și aiurea, cari cheltuesc o muncă neînchipuit de mare pentru a ajunge la o formă desăvârșită. Flaubert, se zice că-și citea frazele cu vocea tare și numai în urmă le scria. El căută un fel de armonie oratorică, susținând că o frază nu este bună decât numai atunci când răspunde ritmului egal al respirațiunii. El umblă după simetrie, după legănarea cadențată, ondulată, înlăturând asonanțele cari stânjinesc rostirea.

Alți scriitori caută tocmai contrariul. Aceștia nu pot fi citați bine cu vocea tare, ci numai în gând. Frazele lor sunt desfăcute, nearmonice, cu întorsături și cacofonii, cu neglijențe și elipse, cari împiedică și îngreuează rostirea lor curentă. Și totuși, această formă în aparență neîngrijită, este studiată, și încă mult studiată, fiindcă numai ea singură poate exprima nuanțele greu de prins. Așa au scris frații Goncourt. Unul din ei, Jules, a murit, se zice, în munca aceasta grea și ingrătă. Iată mărturisirea pe care o face frate-seu Edmond în al lor *Journal*:

„Intrebându-mă îndelung, am convingerea că el a murit în munca formei, în munca stilului. Imi aduc aminte acum, de orele de neodihnă petrecute cu refacerea, cu îndreptarea unei bucăți, de acele eforturi și cheltueli ale creierului, către desăvârșire, căutând a face ca limba franceză să dea tot ceea ce poate ea da, și încă și mai mult..., de acele lupte îndârjite, încăpățănate, unde câte odată intră ciuda, mânia neputinței; imi aduc aminte de strania și nesfârșita protestare cu care se lăsa să cadă pe divan, și de fumăria, tăcută și obositoare, care urma“.

Baudelaire de asemenea, lucră încet și inegal, revăzând de douăzeci de ori aceleași părți, certându-se cu el însuși asupra unui cuvânt, și oprindu-se în mijlocul unei pagini pentru a se duce să găsească expresia într'o plimbare singuratică sau în convorbirea unui amic. Leconte de Lisle tot așa, a fost, se zice, atât de aspru cu el însuși în privința formei, încât aci, aci eră să-și ardă poemul său, *Quin*.

În ceea ce privește forma, modul de exprimare, trebuie să avem în vedere că unii scriitori, ca Flaubert, pun mult teamei pe *combinația* și înlănțuirea cuvintelor, pe când alții, ca Théophile Gautier și Banville, numai pe *cuvânt*. Pentru aceștia din urmă, cuvântul, pe lângă înțelesul ce exprimă, mai are o valoare proprie, intrinsecă. Valoarea unui scriitor deci, după dânsii, atârnă dela bogăția vocabularului și dela vioiciunea memoriei verbale. Acel care e surprins de o idee, de o scâpărare, fie chiar apoliptică și nu are *imediat* la îndemână cuvinte pentru a o realiza, nu este scriitor. Banville povățuește pe poeți să citească dicționare, cărți tehnice, cataloage de librării, liste de muzee, pentru a-și îmbogăți limba cu vorbe rare, expresive, sunătoare, armonioase. Bogăția cuvintelor prețuește mai mult decât bunătatea unei sintaxe. Im-

putarea pe care frații de Goncourt o fac lui Flaubert, este foarte semnificativă:

„Flaubert are o sintaxă prea frumoasă, o sintaxă pentru uzul bătrânilor universitari flegmatici, o sintaxă de cuvântări funebre, fără îndrăzneli de întorsătură, de sprintene elegante, de salturi nervoase, în cari vibrează modernitatea stilului contemporan... și tot comparațiuni ce nu se pierd în frază, veșnic legate prin câte un *că...* și veșnic iarăși fraze de plină-gură, și niciodată armonii în surdina potrivite cu dulceața lucrurilor cari trec“.

Baudelaire pe de altă parte, ar dori o proză muzicală dar fără *ritm și fără rimă*, destul de mlădioasă și destul de întretăiată pentru a se putea adapta mișcărilor lirice ale sufletului, undulațiunilor visului, tresăririlor conștiinței. În ceea ce privește poezia, concepția singură a versului sau a strofei determină și conduce concepția. Cuvântul dela sfârșit, rima adică, poate să producă tot efectul dorit, rolul celorlalte cuvinte reducându-se în a nu contrazice doar acest efect. Cuvântul bine ales este un creator de idei, el, prin elementele sale fonetice, hotărăște sonoritatea versului și supune toate celelalte cuvinte la un fel de vasalitate tonică.

*

Insemnătatea formei merge, după cum vedem, crescând. Puterea cuvântului, magia rimei, muzica versului, efectele ritmului, combinațiile metrice,—într'un cuvânt forma, prețuește mai mult decât elementele raționale, logice, plastice, acestea din urmă fiind determinate de cele dintâiu. Stilul nu este numai o putere expresivă, cuprinzătoare a unui înțeles ce se desprinde din alăturarea vorbelor cunoscute și grupate după regulile sintaxei, ci și o putere sugestivă prin imaginile vizuale și auditive, prin sonoritatea proprie a cuvintelor, independent de înțelesul lor obișnuit. Mai scurt, forma, stilul în loc de a fi traducerea, rezultatul unei idei, este, dimpotrivă, creatorul ei; el o condiționează, îi dă valoare, calitate și chiar realitate.

Această preponderanță a formei s'a stabilit neîndoios sub influența artelor plastice. În plastică, o idee nu valorează decât prin forma care o exprimă; aici se poate chiar concepe o frumusețe pur formală, o frumusețe lipsită de idee. Virtuozii formei, spiritele curioase de efecte estetice nouă, au ținut totdeauna să încalce domeniul artelor vecine, cu dorința explicabilă de altminteri, de a mări puterea expresivă a unei arte prin mijloace împrumutate dela o altă artă. Poezia, spune Banville, trebuie să fie muzică, sculptură, pictură, elocvență tot odată; „ea trebuie să farmece urechia, să încante spiritul, să reprezinte sunete, să imite colori, să redea obiectele vizibile și să stârnească în noi mișcările ce-i place să producă; de aceea ea este singura artă complectă, necesară și care cuprinde pe toate celelalte“.

Se vor găsi totdeauna artiști doritori de a crea armonii cu cuvinte; idei cu linii, contururi sau colori; colori cu sunete; linii cu epitete; mișcări cu fraze. Aceasta poate să fie îndreptățit până la un oarecare punct, cu condiție de a nu pierde din vedere noțiunea, sentimentul care constituie fondul și esența fiecărei arte în parte. Străduința de a produce astfel, cu orice preț, ceva nou, este plină de primejdii, căci te expune să cazi într'unul din acele genuri false, cum sunt pictura de idei, armonia imitativă, muzica descriptivă și altele.

Confuzia dintre literatură și artele plastice sau muzică, în cari senzația colorii și a sunetului e sus-

ceptibilă să aibă în ea însăși, independent de orice semnificație și orice expresie, o valoare proprie,—duce la multe rătăcirii. Una și cea mai mare dintre rătăcirii, este că nu se face o deosebire între frumosul senzorial și frumosul intelectual. Frumosul senzorial poate fi realizat prin materia colorii, prin percepția unui anumit raport numeric între vibrațiile luminei; prin sunet, prin acorduri muzicale, prin o singură notă chiar, dacă aceasta prezintă un oarecare caracter de puritate și exactitate. Frumusețea aceasta senzorială însă, nu poate fi suficientă în literatură. Aici elementul intelectual trebuie să predominie. Cuvintele sunt negreșit sunete, sunt negreșit imagini, dar mai înainte de toate ele au un înțeles. Netăgăduit că forma, stilul este un însemnat element de frumusețe, nu însă și de durabilitate. Zola a deslușit foarte bine lucrul acesta în *le Roman naturaliste*.

„Pentru ca o operă să trăească, spune el, trebuie înainte de toate ca ea să fie vie, și nu poate să fie vie decât cu condițiunea de a fi adevărată, de a fi trăită de un autor original. Putem noi judeca astăzi despre perfecțiunea stilului lui Homer sau Virgil? Foarte greu. Și dacă, în literatura noastră națională, luăm pe marii scriitori, Rabelais, Montaigne, Corneille, Molière, Bossuet, Voltaire, trebuie să trecem repede peste multe din frazele lor pe cari abia le înțelegem, atât s'a schimbat limba. Ceeace simțim mai bine, este flacăra interioară, sufletul geniului care iese totdeauna din paginile scrise de ei. Imortalitatea se câștigă punând în picioare creaturi vii, creând o lume după imagina sa. Câteva fraze mai mult sau mai puțin schioape nu fac nici un rău operei“.

Zola stăruie mai mult asupra fondului, asupra conținutului; lucrul de căpetenie este *ceeace* se pune, nu *cum* se spune. Dar ce este *fondul* mai întâiu? Ce trebuie să înțelegem noi prin acest cuvânt? Dacă ne gândim bine, prin fond se înțelege ideea, acțiunea, legătura logică, argumentarea, faptele,—într'un cuvânt tot ceace rămâne și se poate transpune și într'o limbă streină, fără pierderi.

*

Fondul acesta, așa cum am încercat să-l definesc, e socotit ca unul și acelaș lucru cu forma, de către unii scriitori. Chestiunea se găsește pe larg expusă în *La Théorie de l'art pour l'art en France* de Albert Cassagne. Autorul, care împărtășește acest mod de a vedea, aduce în sprijinul ideei sale, citate din mai mulți scriitori de seamă francezi.

Iată opinia lui Hugo: „Este o greșală de a crede că o idee poate să aibă mai multe forme. O idee n'are decât o singură formă proprie, care e forma sa prin excelență și care izvorăște totdeauna în bloc cu ea din creierul omului de geniu. Astfel, la marii poeți, nimic nu este mai inseparabil, mai unit, nimic mai consubstanțial decât ideea și expresiunea ideei. În forma lui Homer, vei avea pe Bitaubé. Omoară forma, vei omorî mai totdeauna ideea“.

Flaubert scrie în acelaș sens: „Spuneți că dau prea multă atenție formei. Vai! aceasta-i ca corpul cu sufletul, forma și ideea;—pentru mine este tot una și eu nu știu ce poate fi unul fără alta... Poet al formei! acesta-i marele cuvânt pe care utilitarii îl aruncă adevăraților artiști. Pentru mine, atâta timp cât nu mi se va separa, dintr'o frază dată, fondul și forma, voi susține că aceste două cuvinte sunt lipsite de înțeles... Ideea nu există decât prin formă. A presupune o idee fără formă e imposibil, ca și o formă care să nu exprime o idee“.

Leconte de Lisle: „Ideea nu este în dosul frazei

ca un obiect în dosul unui geam. Ea face una cu gândirea, căci e imposibil de a concepe o idee fără ajutorul cuvintelor. A cugeta este a pronunța o frază interioară, și a scrie, este a reproduce această frază interioară. Deci cine scrie rău gândește rău“.

Aceeași părere la Baudelaire: „Spiritele false zic: ideea este lucrul cel mai important. Ar trebui să spună: ideea și forma sunt două existențe într'una. Ei își zic apoi, curând după aceea: fiindcă ideea este lucrul cel mai important, forma, mai puțin importantă, poate să fie neglijată fără pericol. Rezultatul este nimicirea poeziei“.

Comentând aceste citate, Cassagne încheie și el că forma și fondul nu sunt două lucruri deosebite. Iată ce schimbă forma, schimbă și ideea. O idee exprimată altfel nu mai este ea, ci alta analogă, vecină, dar alta. Deosebirile poate că stau numai în detaliuri, în nuanțe de expresie, de ritm, de sonoritate, dar aceste detaliuri, cari pot fi neglijate când este vorba de o idee morală sau științifică devin lucrul de căpetenie într'o expresie de artă, fiindcă tocmai ele alcătuiesc frumusețea și chiar realitatea ei. În sprijinul ideei sale, Cassagne aduce și faptul că în concepția artistică nu există două momente: concepția în stare brută, redactarea în limba obișnuită, în forma banală și impersonală care aparține tuturor; apoi redactarea artistică, munca de cizelare și ornamentație. Expresia apare artistului dintr'odată, cu toate caracterele ei.

Dar tocmai aceasta este greu de dovedit: că concepția nu are două momente, că ideea apare deodată cu forma. Manuscrisele multor scriitori de seamă, dovedesc mai curând contrariul. Dela Hugo au rămas schițe din care se vede că el își refăcea de mai multe ori bucata. Flaubert își așternea gândirea pe un prim bruion, apoi pe un al doilea în care ea se prezentă mai lămurit, apoi pe un al treilea și așa mai departe, până reusea în sfârșit să găsească forma definitivă. André Chénier își făcea mai întâi o schiță în proză, chiar foarte incorectă ca formă, și numai în urmă prelucra după ea.

Toate aceste lucruri dovedesc că forma și fondul nu izbucnesc deodată. „Munca scriitorului e ca aceea a sculptorului, spune Faguet. Ea se face prin încercări; mai întâi vine schița și apoi munca lungă de perfecționare. Ideea, cu rare excepții, nu poate să se prezinte decât nedeslușită, decât fără formă; numai pe urmă, încet-încet, concentrându-se, luând conștiință de ea însăși, maturându-se așa zicând, poate să-și găsească și forma“.

Dacă este așa, dacă forma nu apare de odată cu fondul, evident că acestea nu sunt unul și acelaș lucru, și că între ele trebuie să existe o deosebire. Asupra acestei deosebiri voi stărui mai îndelung într'un viitor articol, cu care prilej voi analiza și discută părerile câtorva scriitori români, arătând cum și în ce fel a fost pusă chestiunea la noi.

N. Em. Teohari

BIBLIOGRAFII

- În Bibl. „Lumen“ à 15 bani M. Nordau: *Sugestiunea*; V. Anestin: *Giordano Bruno, viața și opera sa*.
Roman R. Ciorogariu: *Spre prăpastie*, tip. „Tribuna“ Arad.
Theophile Gautier: *Arria Marcella* trad. de N. Davidescu. În biblioteca „Lumina“, 30 bani.
Sp. Cegăneanu: *Obiecte bisericesti studiate și descrise* (Muzeul național de antichități. Secția ecleziastică), Buc. 1911.
Ioan Urban Iarnik, *Toastul finit la banchetul oferit de d. C. C. Arion*. Iași 1911
Vl. S. T. M. Mironescu, București. *Privire retrospectivă asupra trecutului nostru. Răspuns lui Dr. Emil Fischer*. Iași 1911.

CARACTERIZAREA DINAMICA IN LITERATURA GERMANA

II

— Parzival —

Literatura germană, privită în totalul ei istoric, prezintă două mari epoci de înflorire. Prima—cuprinzând finele sec. al 12-lea și începutul secolului al 13-lea — reflectă cu o rară strălucire *idealul cavalerismului* medieval, îmbinat cu misticismul creștin; iar perioada de eflorescență modernă — cuprinzând a doua jumătate a sec. al 18-lea—construiește idealul de *umanitate pură* (reine Menschlichkeit), de armonioasă perfecție morală.— Ambele aceste epoci culminează în câte o grandioasă poemă mistică, prima în *Parzival*, a doua în *Faust*; iar între aceste două puncte de culme ale literaturii germane, străbat prin cele 6 veacuri, cari le separă, puternice fire de legătură. Parzival și Faust sunt frați a căror fisionomie, în ciuda marelor lor diferențe de vârstă, trădează asemănări izbitoare: germani în toate ale lor fibre, ei sunt ambii eroi, cari luptă fără preget, *năzuiesc* mereu spre o sferă superioară și — biruind *indoiala* — își formează personalitatea, și-o înalță până la desăvârșirea morală și dobândesc în cele din urmă *mântuirea sufletească* (Die Erlösung). Sunt două grandioase *caractere în evoluție*.

* * *

Parzival este unul din cele mai romantice motive ale faimosului ciclu de *romane bretone*. — Caracterul nespus de aventuros și de romantic al literaturii bretone, face ca ea să fie îmbrățișată cu entuziasm de *trouver-ii* francezi; dar spiritul lor *pozitiv* cu luciditatea lui rece, lipsit de simțul misterului, despoaie literatura bretonă tocmai de caracterul ei cel mai esențial, de profunzimea ei mistică și de sensul adânc al simbolismului ei, prezentând aceste elemente ale ei ca simple jocuri capricioase ale fantaziei. Noroc că ceea ce îi răpesc din profunziune, ei reușesc să-i compenseze prin largă *socializare* a acestei literaturi; căci superficializarea ei de către Francezi face literatura bretonă accesibilă tuturor și promovează marșul ei cuceritor prin toată Europa medievală. În acest chip ea izbutește să găsească în geniul german un răsbunător al injuriei, ce-i făcuseră *trouverii*; spiritul german, prin forța afinității pătrunde profunziunea ei și — *imitând* în aparență pe povestitorii francezi — redă în fapt motivelor bretone farmecul lor mistic.—Iar dintre motivele bretone, cel mai nedreptățit de francezi fusese cel al lui Parzival, care prin împletirea lui cu legenda *Graalului*—legendă infiltrată de mult misticism creștin — eră cel mai profund și cel mai neguros, deci cel mai inaccesibil lucidității franceze. Nimic mai caracteristic decât truda povestitorilor — în frunte cu *Chrétien de Troyes*—de a cuprinde vastitatea mitului St. Graal, trudă care nu aduce alt rezultat decât o monstruoasă aglomerare de aventuri, cărora firul de

legătură și sensul adânc le lipsește. Sosită însă în Germania, legenda Graalului găsește terenul propice; fecundată de geniul german, ea se încheagă în gigantică operă a lui *Wolfram de Eschenbach*, în mărețul și tainicul edificiu gotic al eposului *Parzival*. Wolfram izbutește a găsi firul conducător în labirintul aventurilor lui Parzival și a orândui enormitatea materiei epice, cristalizând-o toată în jurul ideii centrale: treptata formare morală a eroului său pentru idealul suprem al vremii sale, ideal căruia Wolfram îi dă un conținut profund necunoscut până la dânsul.

Iată—schițată numai—desvoltarea sufletească a eroului. Tatăl său plătește cu viața gloria de a fi fost unul din cei mai faimoși cavaleri ai timpului său, iar mama sa, *Herzeloida*, ia— în desnădejdea ei hotărârea de a îndepărtă pentru totdeauna de deasupra fiului ei primejdiile vieții cavaleresti, smulgându-l din sânul lumii și refugiindu-se singură cu pruncul în sălbătecia pădurilor. În inima codrilor se desvoltă Parzival, sălbatec și naiv, formând prin darurile corpului și ale sufletului său spontan ca și natura ce-l legănă, consolarea unei mame geloase ca ne-alta de inima fiului său, și refuzând să împartă cu restul lumii fericirea de a-l posedă. Singurul cu care ea își împarte inima lui Parzival e Dumnezeu, a cărui rațiune ea i-o sădește în suflet. *Triuve*—perseverența neînfrântă în bine—este esența D-zeirii, spre care trebuie să tindă Parzival, evitând din toate puterile căderea în *Untriuve*, care e Diavolul. Dar Parzival crește; el e destinat să se afirme odată cu strălucire; el aparține de drept societății cavaleresti și e de ajuns o întâlnire cu câțiva cavaleri strălucitori, pentru ca în Parzival să se trezească pornirea ereditară combativă. În lupta tragică dintre pornirea aceasta care e mai tare decât el, și disperata lui mamă, *Herzeloida* cade zdrobită și inima i se frânge când Parzival — copil încă — se smulge din brațele ei și pornește în lume, urmărind visul obsedant de a deveni cavaler.—Ciocnirea între naivitatea sălbatecă a acestui copil al naturii și legile sociale—pe care el nu le bănuiește — provoacă unele peripeții comice și în cele din urmă una tragică: uciderea nealță a unui cavaler și spoliarea armelor lui, în chiar preajma curții lui *Artus*. Dar sosit la această curte, centrul întregii vieți cavaleresti a vremii și punctul în care arde facla ideală a cavalerismului lumesc, Parzival ia contact mai strâns cu lumea visată de el și de aici începe propriu zis activitatea sa cavaleriească. Toată viața lui va oscila de acum între *Artus* și castelul St. Graal. El începe deci prin a primi dela cavalerul *Gurnemanz* principiile educației cavaleresti; dar ceea ce îi dă dascălul său e numai educația *formală*, redusă la regulile simplei cuviințe exterioare și unul din sfaturile lui —acela de a *nu întrebă nimic* de prisos—va fi fatal eroului.

— Dar înarmat cu aceste învățături și cu bravura lui, Parzival se avântă pe calea gloriei și a aventurilor și prima lui faptă mare e salvarea frumoasei regine *Conduiramur*, amenințată de vrășmașii ei. *Conduiramur* îi devine soție și *fidelitatea* către ea va fi

de aici înainte steaua mântuitoare care-l va conduce prin toate sbuciumările vieții sale.— Smulgându-se de la sânul ei, Parzival pornește după alte aventuri, dar în calea lui sosește — fără să știe cum — la *Munsalvüche*, castelul minunat al St. Graal. Aci e centrul paradisiac al aceluiași imperiu spiritual, care cuprinde întreaga lume creștină, aci sediul miraculoasei pietre a Graalului—care își revarsă efectele-i binecuvântate asupra întregii populații a castelului; căci Graalul nu este decât simbolul ideii purității sufletești creștine. Dar o jale fără nume domnește în încăperile splendide ale Graalului, căci regele său *Amfortas*, rănit de o săgeată vrășmașe otrăvită, zace de ani de zile, chinându-se între moarte și viață. Pe rănitul *Amfortas* îl vede Parzival, el vede jalea în întreg castelul, dar în loc de a face ceea ce datoria morală îi impunea, în loc de a *întrebă*, dând curs sentimentului firesc al compătimirii, eroul nostru *lace*, amintindu-și de sfatul lui Gurnemanz și prin tăcerea lui vinovată și neumană el pierde acel suprem bine, de care eră așa de aproape. Nenorocitul n'a învățat în școala cavaleriească a lui Gurnemanz decât legile exterioare, căci esența intimă a cavalerismului—care l'ar fi deprins să pună mai presus *umanitatea* și mila decât legile formale—esența aceea n'a pătruns-o și lipsa maturității morale îl face nedemn de posesia Graalului.—Graalul e pierdut și un gol imens i se face în suflet: depărtându-se de ținta aspirațiilor sale, el rătăcește dezolat, când deodată — privirea-i pironindu-se în «trei picături de sânge pe zăpadă»—el încremenește locului, țintuit de singurul punct luminos rămas în pustiul sufletului său, de amintirea duioasă a dulcii lui *Conduiramur*, pe care i-o trezesc cele trei puncte roșii, picate pe albul câmpiei: *fidelitatea* lui de soț e singurul lui punct de reazăm în dezolarea-i fără margini. Dar Graalul e pierdut! În zadar solii lui *Artus*, smulgându-l din starea lui de prostrație, îl duc la curte spre a fi sărbătorit acolo pentru isprăvile sale. Căci acolo îl așteaptă lovitura de grație: e blestemul pe care trimisa Graalului, proroaca *Kundrie*, îl aruncă în plină adunare cavaleriească asupra aceluia, care prin *indiferența* lui, a scăpat din mâini și gloria de a fi vindecat pe *Amfortas* și norocul său propriu.

Blestemul *Kundriei* deschide o nouă fază în viața lui Parzival, care prăbușit deodată din înălțimea gloriei în oprobiul general și cu toate astea perfect împăcat cu sine—întrucât la Graal el n'a făcut decât să urmeze legilor cavaleștești—cade în cea mai zguduitoare criză sufletească. În desnădejdea lui, el începe a se îndoii de dreptatea *D-zeirii*, floarea acelei nestrămutate *Triuve*—statornicia în bine, pe care mamă-sa i-o sădise într'ânsul — se ofilește în sufletul lui și pradă disperării, el rătăcește ani de zile fără orientare morală. Dar Parzival nu e pierdut cu totul, căci în naufragiul său moral el tot mai privește steaua, care e cea neștersă *Triuve* către soața lui *Conduiramur*; iar mai presus de toate i-a rămas *fidelitatea către sine însuși*: năzuința neînfrântă către idealul căva-

leresc și gândul nestrămutat de a cuceri totuși odată Graalul.

Disperând de Domnul, el a căzut astfel din fericita *Triuve*, în ghiarele grozavului *Zwifel*—îndoiala; dar fidelitatea, păstrată soției lui și sie însuși, îl salvează de a se prăvăli în prăpastia diavoleștii *Untriuve* și astfel speranța de a ajunge la liman nu e pierdută. Aici, în *fidelitatea* și năzuința lui spre mai bine, e *leitmotivul* întregii opere, e resortul întregii evoluții a eroului.

Indelungata lui criză sufletească va fi doar *mijlocul* de a se reformă sufletește; *sciziunea* și oscilarea sufletului lui va prepara o *sinteză superioară*, o *Triuve* cu atât mai înaltă. — Și evenimentul hotărâtor al acestei tranziții spre reconstruirea sa morală este întâlnirea cu pustnicul *Trevrizent*, care îndreptându-i sufletul dela revoltă la *umilință*, dela disperare la *credință*, îi redă pacea sufletească; lămurindu-i greșelile de până acum și lipsurile sale morale, îi desăvârșește educația; înfine, recunoscând *fidelitatea* pe care eroul și-o păstrase neștirbită, îi redă speranța de a putea obține izbăvirea sa morală și posesia Graalului.

În timp ce—în singurătate — se operează această adâncă prefacere și reîntregire morală a eroului, în planul întâiu al acțiunii înaintează *Gawan*, cavalerul *lumesc*—în antiteză cu Parzival—care dotat cu aceiași bravură fizică, se acopere de glorie în multe aventuri, încununându-și cariera cu supunerea castelului fermecat, *Chastelmarveil*, cea quintesență a tuturor splendorilor *pământești*, pe lângă care însă Parzival trecuse fără a se abate din cale. Mândrul *Gawan* pornește și el înfine în căutarea cetății *Munsalwäsche*, dar nu *lui*, cavalerul brav dar superficial, îi e dat să câștige Graalul, ce e destinat aceluia, care—în afară de gloria lumească—a dobândit prin crâncene sbuciumări și lupte interioare, acel adânc conținut moral, care nu poate fi decât rezultatul lor.—În curând cei doi eroi se întâlnesc, la curtea lui *Artus*. *Gawan* încrucișează spada cu Parzival, care a reapărut purificat și tare și cavalerul *lumesc* cade înfrânt de cel spiritual; *Gawan* rămâne cu *Chastelmarveil*, lăcașul bunurilor lumești, iar lui Parzival i se arată a doua oară profeteasa *Kundrie* ca să-l vestească înfine că e vrednic de conducerea Graalului, a marelui regat spiritual și demn de posesia perfecte fericiri morale.

Astfel se desfășură marea evoluție morală, care începând cu copilăria eroului, cu starea lui întunecată de naivitate sălbatică, îl poartă prin grele încercări sufletești, îl ridică din grozăvia îndoelii, spre liniștea sufletească—distrugându-i odată reazămul moral spre a i-l reconstrui din nou—și-l face înfine să atingă idealul perfecției sufletești. Parcă neconținut un fel de „*dumpfer Drang*”—de impulsie surdă—mână pe erou spre ținta supremă; iar Parzival—fie că crede, fie că se îndoiește—păstrează nestins focul sfânt al năzuinții, păstrează neștirbită fidelitatea idealului. Această imutabilă *Triuve*, străduința necurmată spre bine, acest *leitmotiv* care străbate toată cariera eroului și îi însufle-

tește toți pașii, vestește pe *Faust*. — Parzival nu e eroul care luptă să acumuleze cuceriri *exterioare*, spre a-și încărcă carul triumfal sau spre a-și ornă blazonul; el luptă spre a se cuceri *pe sine*, desăvârșindu-și individualitatea. — Parzival e epopeia purificării morale treptate și a *lentei constituiri a personalității umane*, a personalității *creștine medievale*, mai cu deosebire. In timp ce *Divina Comedie* va construi numai idealul *abstract* al creștinismului, prezentându-ne *ideea* purificării în ascensiunea ei triumfală, Parzival ne înfățișează *ideea incarnată* într'un mare *caracter uman* și ascensiunea morală a acestuia formează subiectul ei: deaceia ea ne dă cea mai impunătoare *evoluție de caracter*.

I. Netzler.

PSICOLOGIE POPULARA

CUM CARACTERIZEAZĂ ROMÂNUL NEAMURILE CU CARI A VENIT IN ATINGERE

Am arătat în alt rând¹⁾ felul cum a privit Românul pe Turci și Greci, cari au amenințat sute de ani dearândul să aducă viața națională la desăvârșită amorfie. Din exemplele date atunci, s'a putut vedea icoana sufletului lor, încât ne-a rămas puțin de adăogat ca să completăm tabloul.

Fără a insista asupra apăsării și lăcomiei Turcilor, vom aminti numai că ei aduseseră exploatarea țării noastre la așa grad de sleire, că ni se par povești spusele istoricilor. Mânia și batjocura cu care scriu despre Turci cronicarii noștri, își găsesc explicare tocmai în stoarcerea fără milă și fără cruțare a țării. Pretenții duceau banii cu grămada la Constantinopole, încât *aurul nu se mai putea număra, ajunsese să se cântărească*, iar în cele din urmă *sumele luate din Muntenia și din Moldova ar putea alcătui munți de aur*²⁾.

După un șir îndelungat de biruințe, deveniseră Turcii atât de mândri și de încrezuți în puterile lor, încât socoteau că nimeni nu mai e în stare să le stee în cale. S'au izbit însă amarnic de Mircea și ne e îndestul de cunoscută batjocura din Satira a III-a, pe care o adresează Eminescu îngâmării lor.

In altă privință este de admirat *credința* ce știu s'o păstreze Turcii acelora cărora le sunt obligați. Cine nu a fost frumos impresionat citind nuvela *Iliuță*, în care d-l N. Gane arată jertfa de care e în stare un Turc, chiar pentru o casă creștină, care l'a adăpostit însă cu îngrijire și iubire? Câtă lume nu a avut prilej să se convingă de credința cu care-ți păstrează Turcul ceeace-i dai pe seamă?

Trecând la *Greci*, a căror influență a răscolit sufletul românesc până în cele mai depărtate adâncimi, găsim un admirabil portret al lor, zugrăvit de cei mai vechi cronicari și întregit de istorici, scriitori și popor rând pe rând.

Introducându-i Turcii în toate rosturile noastre, dela cele religioase și culturale până la cele politice, Grecii s'au întărit în așa fel că *au slăbit puterea de împotrivire fățișe a Românilor, cari se deprind cu comploturi și cu trădări*¹⁾. Prin urmare, pe lângă o sleire a puterii materiale, urmează o ruină sufletească, o decadență morală. Moneda curentă sub ei este necinstea minciuna, pâra, lingușirea, trădarea, cari cuprind sufletele slabe, le pervertesc și, ca rezultat, mulți Români îi iau de model.

Cei cari au scăpat de această cădere, se înfiorează de apucăturile acestui neam, pe care-l zugrăvesc în următoarele colori:

„Așa socotesc cu firea mea cea proastă: când o vrea Dumnezeu să nu fie rugină de hier (fier), și Turci în Țarigrad să nu fie, și lupii să nu mănânce oile în lume, atunci poate nu vor fi nici Greci în Moldova și în țara Muntenească.

Focul îl stingi, apa o iezești și o abați pe altă parte; vântul când bate, te dai în lături într'un adăpost și te odihnești, soarele intră în nori, noaptea cu întunericul trece și se face iar lumină, iară la Grec milă sau omenie, sau dreptate sau nevicleşug, nici unele de acestea nu sunt, sau frică de Dumnezeu; numai când nu poate să facă rău, se arată cu blândețe, iară inima și firea tot cât ar putea să facă răutate. (I. Neculcea).

Dacă rândurile de mai sus, ca și ura cu care scrie Zilot Românul, par prea îndepărtate multor cititori, ei au proaspăt în minte memorabila *greco-bulgărime*, împotriva corupțiunii căreia a găsit accente atât de puternice Eminescu.

Spre a se ușura de neomenia turcească, Românii și-au îndreptat privirile spre *Nemți*, puternicii frați creștini, dela cari nădăjduiau apărare și ajutor. Puseră atâta încredere în ei, că din toate părțile se auzia: De-ar veni odată Nemții să ne mântue de Turci. In curând însă blestemau ceasul când se gândiseră la ei, cari le-au luat Bucovina și i-au apăsă în felurite chipuri.

Din timpul cât au stat printre noi, Românii au prins notele esențiale ale Nemților. I-a impresionat mai întâi *beția și îmbrăcămintea proastă a lor: Neamțu crede 'n băutura; a apucat luleaua Neamțului; vorbește nemțește; Neamț gol, îmbrăcat pistol și la cărciumă dator; vai, sărace Neamțule, cum fi-atâr-nă zdrențele; las' s'atârne că-s destule*.

In al doilea rând s'a observat obiceiul Nemților de a bate zdravăn: *Unde pune Neamțu mâna, își ia Dumnezeu mila*, adică să te ferească Dumnezeu să cazi pe mâna unui Neamț, căci nici Dumnezeu nu te poate scăpa.

1) Vezi această revistă, no. 6 din 17 Mai 1909.

2) A. D. Xenopol, *Ist. partidelor politice in România*, partea I.

1) A. D. Xenopol, op. cit.

Din proverbul: *Neamțu-i prost, că spune drept*, se vede sinceritatea cu care mărturisește Neamțul, fapt pentru care a fost socotit prost de către Român.

Priceperea și dibăcia Neamțului la orice meșteșug s'au făcut repede cunoscute, după cum se constată din zicătoarea: *Al naibii Neamț mai e și Românul ăsta*. E de ajuns să prinzi rostul unei mașini și să știi s'o separi ca să capeți numele de Neamț.

A păzi ca Neamțul arată hărnicia și cinstea cu care acesta se ține de angajamentul luat.

Un alt neam creștin, care ni s'a oferit ca sprijinitor contra Turcilor, au fost *Rușii*. Istoria, înregistrând jafurile necurmăte la cari au fost supuși locuitorii din partea lor, îi zugrăvește în culori foarte triste. Nu era chip să se plângă cineva împotriva dărilor insuportabile, că îndată era amenințat cu exilul în Siberia. Pe lângă toate, nu s'au sfiit să rupă chiar din pământul Moldovei.

Zilot Românul, îngrozit de purtarea lor, ne transmite următoarele: *lege, suflet, Dumnezeu, răsplătire, ziceau că sunt toate minciuni și basme călugărești*. De atunci a rămas în baladele din Basarabia cântecul *Prutule, râu blestemat*¹⁾.

Poporul a pecetluit în spusele lui *grosolănia, hoția, prefăcătoria, beția și rapacitatea* Rușilor: *Rusul și porcul, porcul și Rúsul; Rusul se închină, dar cu ochii pe sub pat; a trage rusește; a bea aghiazmă rusească; Rusu-i ursu, Turcu-i lupu, Leahu-i vulpea, iar săracul Moldoveanul, când e oaie, când e vacă*.

Din legăturile cu *Ungurii*, Românii i-au cunoscut *dărzi, semeți, tâlhari și fără frică de cruce, grosolani*.

În privința celei dintâi note, C. Negruzzi îi numește în *Aprodul Purice: dărji ungureni, sumeți unguri*, iar Eminescu vorbește cu înfocată amărăciune de pretențiunile lor îngâmfate²⁾. Sunt cunoscute zicătorile: *Unguru-i jalos, nu-i primejdios; Ungurul fură și jură; Unguru crede n injurătură*.

La *Poloni* au găsit Moldovenii o îngâmfare și mai exagerată ca la *Unguri*. Scriitorii cari s'au ocupat de ei, îi arată de o trufie și de o fărădelege fără pereche. Gh. Șincai ne spune despre Craiul Sobieski că nu s'a oprit de a arde mănăstiri spre a răpi odoare și nu a stat la gânduri de a robi pe Mitropolit și a amenința cu tunuri bisericile.

C. Negruzzi și V. Alexandri au eternizat trufia Polonilor, cel dintâi în *Sobieski și Românii*, celalt în *Dumbrava Roșie*. Voind Sobieski să ia cu orice preț cetatea Moldovenilor și, neavând tunuri, zice: *N'avem tunuri? Vom lua-o dar cu mâinile*. Și mai departe: *Voi ați cutezat a vă împotrivi mie și a-mi omori atâția viteji?*

Viclenia Polonilor s'a văzut lămurit din nenumărate

ciocniri dușmănoase, de când a rămas zicătoarea: *Leahu-i vulpea*. Cât de șireată și înșelătoare este aceasta, numai Polonul s'a găsit să-i semene.

Pe *Bulgari* și pe *Sârbi* i-a dăruit țaranul nostru cu aceleași calificative, cari arată greutatea de a pricepe și de a face un lucru. *A avea cap de bulgar sau de sârb* însemnează a nu pricepe o explicație, a nu ști rostul a ceva cât de ușor, cât de simplu.

Cal verde și Bulgar cuminte, unde s'au mai văzut? Această zicătoare arată imposibilitatea de a se găsi vieun Bulgar care să te înțeleagă, după cum e cu neputință să găsești un cal verde.

Ce mi-e cap de Bulgar, ce mi-e cap de morar; Bulgarii au luat Țarigradul cu prazul în mână; A semănat piper ca Bulgarii, sunt atâtea pilde de marea deșteptăciune ce-au observat Românii la *Bulgari*.

Evreii și-au ascuțit mintea prin nenumăratele afaceri în cari s'au specializat, că Românul a stat cu groază în față-le. *A avea cap de Ovrei* arată ălcăciunea cea mai desăvârșită de a prinde o cestiune și a o duce la bun capăt. Însă istețimea lor nu a rămas numai în urmărirea afacerilor, ci și în repeziciunea cu cari iau ochii cumpărătorului. *Evreii* sunt socotiți de țaran ca cei mai înșelători. La ei demnitatea de om este intim legată de exercitarea meșteșugită a comerțului. Dacă nu izbutesc în aceasta, nici nu merită să se numească oameni: *Ovreiul, până n'o înșelă într'o zi, nu se ține om*. E în stare să renunțe la hrană: *Un ovrei, până nu înșală, nu mănâncă; Ovrei să nu înșele, unde s'a mai văzut?*

Evreii sunt foarte interesați: *Ovreiul, pe ce a fost, nu dă nimic*.

Ovrei și curat, nu se poate; să mănânci la Jidan și să dormi la Armean; decât slugă la Jidan, mai bine la oi cioban, iată destule exemple referitoare la murdăria caracteristică *Evreilor*. *A fi Ovrei* e sinonim cu spurcat, fărădelege, călcător al datinelor.

Frica *Evreului* a rămas proverbială și a fost foarte des batjocorită în nesfârșite satire și comedii.

Când vrei să-i spui cuiva că nu se pricepe la un lucru, că n'are idee de el, ți-amintești zicătoarea: *Cunoști ca Ovreiul la porci*.

Par'că-i lavră (havră) ovreiască, arată încă una din notele legate strâns de felul de viață a *Evreilor*, cari escelează prin gălăgie.

V. Vircol

Peste două săptămâni apare:

ELEMENTE DE METAFIZICĂ

Principalele probleme ale filosofiei contimporane

— pe înțelesul tuturor —

de

C. RĂDULESCU-MOTRU

Prețul volumului: Lei 6.

Cititorii noștri din provincie, cari doresc această nouă lucrare filosofică a d-lui Rădulescu-Motru, pot trimite suma de 6 lei la Administrație, în schimbul căreia vor primi volumul prin poștă, recomandat. (Adm. N. R. R.)

1) Vezi A. D. Xenopol, op. cit.

2) M. Eminescu, *Scrieri polit. și lit.* pag. 42—54.

LITERATURA

IN PREAJMA CEAHLAULUI

Ceas călugăresc.

Pe la toacă am plecat. Cerul se seninase. Starețul ne dă pe părintele Filimon să ne întovărășească până la Neamțu, că el știe cărarea deadreptul, peste munte.

Călugărul e un om ca de patruzeci de ani, poate și mai mult. Nu-i tocmai nalt, dar bine legat, barba încăruntită ici-colo și cu ochii vioi.

Mergem câtva pe lângă pâraul Secu; apoi se ascunde apa după pieptul muntelui; iar noi ținem căraruia spre stânga, cu călugărul în frunte.

Am intrat în inima pădurii. Aci pierdem poteca, aci o găsim din nou; și tot așa ne frământăm prin hățiş.

Eu mă țin de sfinția sa, calc tot în urmele lui; iar după mine sânt înșiruiți tovarășii, unul câte unul. Celui din coadă nici nu i se mai înțelege glasul până la noi, — atât e de departe.

Zorim într'una, dar spor n'avem. A fost ploaie grea pe aici, și de alunecuș ne fug picioarele tot înapoi. Părintele Filimon și-a sumes rasa în brâu, și-a dat potcapiul pe ceafă, și dibue cărarea cu bățul lui greoi. Cum se strecoară șirul nostru prin frunzișul pădurii, par'că e o curea lungă, împletită printre copaci.

După ce trecem râul Neamțu, după ce mai mergem o bucată bună prin desiș — ieșim într'un luminiș, cu soare mult.

— Aici e cerbăria Statului,.. și părintele Filimon îngenă mersul.

Un colț de obor, cu gard de nuele, înalt, ne închide calea.

— E voie părinte, să vizităm? întreb eu.

— Este,.. dar....

— Și pe unde am putea intra?. dau zor cu gura, văzându-l pe călugăr că se cam codește.

— Păi,.. vezi,.. e departe poarta,.. tocmai sus,..

— Da n'o fi o mie de metrii?!

— Cam vre-o 4-5, mi se pare!...

— Cinci kilometrii?!

— Da... Și alt drum nu mai avem, tot pe aici trebuie să ne înapoiem.

Mi-arunc ochii spre scăpătat, — soarele își cătă de drum.

— Păi, cât ține oborul acesta părinte?!

— Cincizeci de hectare!...

— Cincizeci de hectare?! repetăm noi, mirați.

— Și sânt mulți cerbi?!

— Apoi, acum doi ani, când s'a făcut numărătoarea, s'au găsit șaptezeci; azi poate să întrecă suta!..

— Hm!.. dedei din cap, arătându-mi părerea de rău, că nu-i puteam vedea.

Dar tot n'am rămas supuși necazului. Ne-am dus până mai în deal, pe alături cu oborul, și ne-am cățarat pe gard. De părerea asta a fost și călugărul, după ce i-am

deschis capul, ba încă ne-a arătat și maidanul mai ridicat, de unde să vedem tot largul parcului...

Din sus vine încurându-se un cerb. Cercetează cu botul în aer și-și leagă copacul din creștet. Il urmează altul, apoi încă unul și tot așa, o pădure de coarne cenușii, aleargă peste livadă. Dă cu ochii de noi, se opresc, se uită lung, miros în vânt; apoi frâng trupul în loc și fug devale.

Câte-va căprioare, vioaie, dar blânde ca mieii, se apropie până la gard și întind botuțul, ascuțit și umed. Le zâmbesc buzele, li se văd gingiile rumene, și vârful limbii, roșu, ca miezul de pepene; iar ochii dulci se uită la noi, blajini. Se apropie animalele, până să ne miroasă mâinele, dar o clipeală, o mișcare, cine știe cum li se pare lor, și sglobiele se sperie, o rup la fugă.

Par'că sânt o pană, așa sbor peste fân; și parcă le-e trupul o smicea, așa mlădea în ducă. Aci pier în poalele copacilor; aci răsar, departe, în luminișurile parcului...

*

Tot în pădure ne trage poteca. Iar drumul din ce în ce mai rău. Părintele Filimon se luptă cu cismele grele și cu calea și mai grea. Se pleacă pe sub crăci, se strecoară prin hățiş, sare peste câte o buturugă, înfiptă deacurmezișul potecii, și se duce făcut arc. Noi nu mai ținem seamă de ghimpii frânți în haine, de mâinile sgăriate, de noroiul până la glesnă, — ne ținem mereu de călugăr. Eu tot pe urmele lui calc.

După două ceasuri de drum, dela Secu, dă Dumnezeu și scăpăm de urcuși, ba întâlnim și o cărărue bătătorită

Doar prindem poteca și, cât colo, ochește dintre brazi o poeniță. Ieșim. Ce albastru e cerul și ce albă e lumina după întunec.

Călugărul isbi bățul în pământ și întoarse capul în urmă:

— Să ne abatem nițel și pe la schitul Procov!... ce ziceți, domnișorilor?!

— Ne abatem!... răspunserăm, în grămadă.

Și-a fost bine venită abaterea asta, că ni se cam muiase picioarele,— dealul mare, drumul rău.

Sub tâmpla muntelui stă ascunsă, în frunziș, o bisericuță sărăcăcioasă și mărunță. Drept poartă, o spărură în gard. Ne strecurăm pe brânci.

În ogradă stau lungiți, pe un maldăr de fân, doi călugări. Doar ochii le sclipesc în stuful de păr, încurcat și murdar.

Ne apropiasem la câți-va pași de ei, când băgară de seamă. Se ridicară, sperioși.

— Bună ziua, bună ziua!... luarăm noi cuvântul întâi.

— Cu plecăciune, părinte Agafton!.. urmă Filimon, tovarășul nostru.

Dar Agafton merge tot dandaratele și cu mâinile la spate. Giubeaua sfâșiată la piept, lasă să se vadă pielea arămie. Genuchii sânt goi; iar cismele mari, încovoiate de boturi, au lăsat degetele în voie să iasă la lumină. Intinde o mână lui Filimon, iar pe cealaltă o ține la spate.

— Ai mâncare și pentru noi, că rămânem aici la noapte?... zâmbi tovarășul nostru.

Agafton lăsă sprâncele pe ochi și i se sbârliră mustățile, pornite spre dreapta, încotro trăgea cu mâna mai des :

— Da de unde să găsească la noi !.. sfinția ta ba-rem știi,.. schit sărac,.. nu e de nici unele..

— Nu e !.. luă vorba celălalt, înălțând din umeri.

Cum pășă Agafton, tot în lături de noi, și ferindu-și când o mână când alta, se împedecă și-i scăpă ceva jos. Sticla vine de-adura spre noi.

— Tocmai mă duceam s'o umplu cu apă ! scăpă vorba, încurcat.

— Ce miros tare !.. zic eu.

— E sticla de melisă ! răspunse Agafton mai încurcat și aprins la față.

— Așa miroase, a rachiu ?!.. dau tot eu cu vorba, înainte..

— Și-aduce..

Și din gura călugărului duhni basamacul.

Am odihnit nițel pe iarbă, am golit câte-va ciuturi dela puț, — dar ce apă, nu ne mai saturam — ș'apoi am cercetat și biserica.

Înăuntru e întunec, ferestrele mici, par'că sânt ochiuri de temniță ; iar pe pereții șterși, ici-colo de se mai deslușește câte o umbră de sfânt.

Deasupra ușii ne atrage privirile o icoană mare, Chipul fălos, cu barba încâlcită și cu sprâncele stufoase, se uită drept înainte, spre altar.

— Acolo e Pohomie !.. spune părintele Filimon.

— Acel Pohomie, care a fost Episcop de Roman pe vremea Domnului Racoviță ? întreb eu.

— Da, el a făcut și biserica. Multă vreme a fost pusnic. Și-acum se ține stânca în care a stat. E aci, mai sus, în muntele Chiriac.

Procov, — în graiul nostru : Acoperământul Maicii Domnului, — e vechi. La început slujeau în el călugări greci ; în timpul lui Racoviță l'au luat în stăpânire rușii, și toată rânduiala bisericii s'a făcut în limba lor până târziu, când au pus mâna românii pe acest lăcaș sfânt.

Astăzi sânt vre-o nouă călugări la Procov, și schitul ține de mănăstirea Neamțu.

Ne gătirăm de plecare :

— Să te lăsăm sănătos părinte Agafton !

— Cu plecăciune tată !.. La noi e sărăcie,.. n'avem de nici unele !..

— Ei !.. lasă.., ne-am abătut așa în trecut ; înoptăm la Neamțu.

— Acolo e îndestulare !..

Pe poartă intră un cărd de găște, tot una și una.

— Ale schitului ?!..

— Atâta !..

Un călugăr, tot așa de zdrențaros ca și ceilalți, vine din livadă, cu cinci vaci, dindărăt..

Agafton învățat cu : « nu e ! », fără să-l întreb ceva, numa'l aud :

— Is sterpe !..

Peste porțiță săriră doi viței, rotunzi ca niște peni, și se năpustiră la ugerile pline, cât fedeleșu.

— !..

* * *

Scăpătă soarele când am plecat.

— Mai avem mult până la Neamțu, părinte ?! între-băm noi pe Filimon.

— Apoi, să tot mergem o jumătate de ceas !..

Am pierdut poteca. Pădurea, deasă perie ; noroiul peste glesnă ; băltoacele, asemenea. Noroc numai, c'am scăpat de urcuș, mergem tot la vale.

N'am făcut un sfert de ceas, când ne pomenim pe buza unei văi. Ne bulucim toți în spatele călugărului. Cerce-tăm în față, la dreapta, la stânga, — întunec.

Părintele Filimon își mai ridică rasa, îndesă pot-capiul pe cap și pregăti bățul :

— P' aici,.. drept înainte,.. la stânga e o prăpastiel..

Ni s'a făcut părul măciucă. Ne înșiruiam toți, ca un zid, după călugăr ; eu cu ochii în urmele lui.

Coborășul se face din ce în ce mai repede. Ne ajută bastoanele cu bold, c'altfel, am veni d'anboul peste sfinția sa. Dar tot ne fură picioarele huma alunecoasă ; atunci mergem pe genuchi, ori pe altă parte,.. mai comod !.

B ne că spatele călugărului e destul de voinic, și ne prinde ca un stăvilar.

Părintele Filimon dă de veste când și când :

— Capetele jos !..

Ne plecăm pe sub cioata cu ghimpi.

— Feriți lacul, depe dreapta !..

Abatem noi, dar tot se aude în coadă : baltâc ! baltâc !..

S'a oprit călugărul. Ne oprim toți. După ce chitește cât-va părintele, apoi sare peste un buștean, căzut dea curmezișul, se agață de craca unui brad culcat și au-zim, jos : dup !

Ne rânduim ca oile la țarc ; iar călugărul ne prinde de subțiori. Am apucat doar vre-o patru să trecem « vama » ; când ne pomenim că vine din coadă tot și-rul în capul sfinției sale. Au căzut până la unul și pă-rintele Filimon tot în picioare ! Mai mare spaima însă, răpa n'avea nici un stângen, adâncime !..

— A trecut un ceas părinte ! dete cu gura unul din ai noștri.

Călugărul porni, înainte :

— Amu ajunge !..

S'a rărit pădurea. Am scăpat și de coborâș. Printre copaci se aprind când și când lumini.

După ce-am dat toți într'o băltoacă, cu călugărul în cap, — apoi ieșim în luncă.

Un cer, senin sticlă, ne învâluie în albastrul limpede iar luna bălană își revarsă blândețea în ninsoarea de raze. O lumină ca ziua dă năvală peste noi, și gonește în urmă întunerecul pădurilor.

Joacă licăriri aci, aproape.

— Am ajuns !.. vestește călugărul rar și apăsăt.

O răsuflare lungă isbucni din toate piepturile. Picioarele din genuchi, nu le mai simțeam. Ne ajunsese oboseala. Din noapte până'n noapte, vino-vino, vino-vino..

Părintele Filimon coti la dreapta, pe o potecuță, îngustă.

— Da, unde ne ducem părinte, — întrebai eu mirat — uite luminile în stânga !

— Păi nu aci, dincolo e mânăstirea...
 — Tocmai în fund, unde se văd lumini multe ?
 — Aci!
 — Mai facem o jumătate de ceas !
 — Nu, amù ajungem !..
 Din coadă prinse vorba un tovarăș :
 — Mă miram și eu să se isprăvească amù... al părintelui !.

Am făcut numai trei sferturi de ceas. Bine înțeleș nu după cel călugăresc !..

I. Chiru-Nanov

CÂNTUL DE PESTE MARE *)

Și-așa, vei vedeà într'o zi
 marea latină acoperindu-se de
 moarte în războiul tău și pentru
 cununile tale mlădiindu-se la-
 urii și mirtul, o Cea-în-veci-
 fără-de-moarte, Floare a tutu-
 roș țărilor, parfum al întregu-
 lui pământ, Italia, sfințită în
 zorile cele noi prin plug și
 prin proră.
 (Canto augurale per la nazione
 eletta).

Laurii miei i-am aruncat sub picioarele tale, o Vic-
 torie fără de aripi. A sosit ceasul. Tu zâmbești pă-
 mântului pe care-l cucerești.

Italia! Din înflăcărarea ce mă mistuie se înalță un
 cânt mai plin de viață decât zorii zilei, în timp ce
 exilul se înbracă în culorile tale.

Ești astăzi mai presus de destinul tău, mai frumoasă
 ești decât vestmântul tău de azur și, din depărtare,
 chipul tău e mai dumnezeiesc.

Aud în urletul furtunei pe vulturul lui Marte și simt
 suflul Mării Noastre în vântul singuratecii câmpii.

Cu toate corăbiile tale mă îndrept cătră Sud, visând
 la coloana lui Duiliu pe care vei incununa-o cu noi
 trofeie din războiul mare,

și 'n inima mea, o, putere a îndepărtării, numele
 tău il port tânăr și sălbatec, ca în strigătul corăbi-
 ilor Iliului.

Italia! Italia! Niciodată primăvara ta în cetatea
 Florii și a Leului, când ori-ce suflu erà sol de iubire
 nu fu atât de nouă ca această vreme minunată în
 care ți se cântă fie cu gura rotundă a tunului.

Aceasta e pentru tine primăvara cea sfântă, care —
 zice Domnul — „e plină de toate semințele și poartă
 în sine rodul ce nu va fi rupt niciodată“.

Astăzi ești reînviată prin toate vinele tale, mai presus
 de uitarea rușinei; în Sirte vei ucide pe cea din
 urmă sirenă a ta.

*) Una din poemele, pe cari marele poet italian le-a scris
 cu prilejul expediției italiene în Tripolis.

Cum să trăim, frumoaso, spre a te sluji pe tine ? cum
 să murim, o, floare a tuturor țărilor, pentru ca să ne
 încununezi cu mirtul tău ?

Din cel mai prețios sânge fă-ți rouă și îndeplinește
 promisiunea Răsăritului, dacă Paradisul e la umbra
 săbiilor.

Ne-a cuprins uitarea. Suntem un neam tânăr și plin
 de avânt, uitând zilele pătate, răbdător și nerăbdător,

uitând visele și ocările din vremea când cerșea laudă
 dela pleava pățimașă și turburătoare a cetăților

și când pacea erà femeia pierdută ce aveà drept
 întreținut pe vre-un Bonturo, și pe vre-un Zanche
 drept mijlocitor al vânzării.

O, zile fără zori! Bătaia tobelor, sunetul trompetelor
 și clocotul acelei ursite ce se frământă la pragul
 viitorului,

vă împrăștie. Tună cu atâta putere voințele că în
 împurpurata auroră nu s'aude prăbușirea lucrurilor
 moarte.

Iată ziua, iată ziua prorei și a plugului, ziua pin-
 tenilor și a brăzdarului, oameni, iată ceasul !

A sosit cu tunetul uraganului pe Marea Mediterană,
 mai mândru decât astrul pe umerii lui Orion,

mai viu în culori decât solia cereștei zile. Și la stri-
 gătul „Acuma! Acuma!“ întreg văzduhul nu e de
 cât un singur drapel.

Răsare un cap din apele sfinte de la Lissa și cu
 palida sa gură strigă: „Adă-ți aminte!“ și apoi se
 afundă.

Iar Marea Mediterană ce cheamă gințele la putere
 și la glorie, în fiecă val al său frământă bătălia.

— „Să mă opresc“, zice Victoria, asemănătoare unei
 înalte secerătoare din Alba, umbrită de jrunza
 imperială,

„Să mă opresc aproape de albia frumoasei Rumia,
 unde curgerea sa cotilă nutrește măslinii pentru
 Pallas romană,

să îndoii și să leg în cunună o ramură de oleandru
 în Lebda, în leagănul aceluia care pecellui mor-
 mântul lui Alexandru.

Să-mi potolesc setea în ținutul în care am mai fost
 odinioară, nu prin fărâna udă din peștera pe unde
 Leteul se coboară în împărăția intunerecului,

ci prin nisipurile sterpe din fântâna Romei, care,
 în umbră, păstrează o apă tăcută și o amintire
 veșnică.

Veniți, veniți către Pustiul arzător, veniți către Pustiul fără de sfincși, ce-așteaptă pașii voștri și brazda și sămânța ;

Vino, neam rodnic, ce ești din nou gata să readăncești urma antică în care te ajungi pe tine însuși și-ți atingi ursita ;

vino, acolo unde cel ce luptă îngroapă sămânța, pentru ca în cunună să-ți împletesc frunza de ștejar cu spicul de grâu.

Dacă mă vezi astăzi amenințătoare și 'narmată pe proră, mă vei vedea mâine plecată de aproape deasupra pământului ce te așteaptă,

când îmblânzit ca vitejii Decumani, cu brațele goale îți vei umple iarăși mâinile cu semințe.

Prea mult veghiat-am împotriva amenințării somnului și a febrei, în Ostia cea moartă, cu fața întoarsă spre noroiul Tibrului,

între stâlpii înalți ai Porței marine, unde spre seară se adună o lumină fatală, isvorată din piatră,

eu singură, numai, gâfâind dacă zăriam vre-o umbră divină, sau dacă auziam intrând în golf Corabia și Norocul.

Ah, dacă am veghiat atâta pe groaznicul prag, să dorm măcar un somn ușor și scurt sub Arcul de peste mare!

Să visez visul grec din Cirene sub Arcul înțeleptului împărat, scăpat de barbari și nisipuri,

deschis Triumfului, în timp ce depe proră să strălucească pacea pentru Tripolisul latin, cămilele să mprăștie departe o aromă sfântă.

O, prinos al pustiului către marină, parfum al ținuturilor necunoscute, roșcat cași coama de leu,

metale și turme, și grâne și Berenice cea cu părul de aur. Paradisul e la umbra spadelor!

Foaia de palmier și foaia de laur sunt surori". Astfel vorbește marea Fecioară, ce se aude cași Clio în corul aonic.

Și nouă ni se desvălue de către Sibilla libică, sub cerul întors de Titan, sentința lui Dumnezeu.

Pregătiți plugul creștin, și secera de secerat, teascul de untdelemn și moara de grâu pentru Soldan,

secera, lopata și târnăcopul ce atât de scumpe-i sunt, ciocanele uriașe și mașinele lucitoare, ce seamănă cu gloatele neobosite,

cuploarele vaste ca o moscheie pentru fierul cel desgropat, uzine cu strigătul aspru în stăruitoarea lor luptă,

cuploare pentru a arde cărămida zidarilor, în care să'ntipărim semnul atât de plăcut lui Nerva : Roma cu cărna.

Orice tristeță s'apună pe urmele noastre. Cine mai latră încă în groapa murdară, când sufletul înfruntă destinul ?

Italia, la luptă, la luptă! Cântă iarăș cântul de peste mare, cum știi tu, cu puterea ta,

ca atunci când se ridică deasupra mării sângele, iar în văzduh un singur strigăt sălbatec eră: „Lovește! Lovește!” de care se cutremură marea,

și troznea galera, după ce-și luă vânt, cu inima căpitanului înșiptă în rostru, cu pânzele și vâslele gata de atac.

„Dumnezeule, Dumnezeule și Domnul nostru! Dumnezeule, Dumnezeule și sfinte Morminte!” cântă galera pe Marea Noastră.

În clocotul secolilor tăi te ascult. „Dumnezeule, Dumnezeu să te ajute pe mare și pe uscat!”. Ridică-ți cu acest strigăt strălucitorul tău chip

și pe uscat cași pe mare poartă războiul tău!

Gabrielle d'Annunzio
Traducere liberă de Const. Paul.

CRONICA ȘTIINȚIFICA

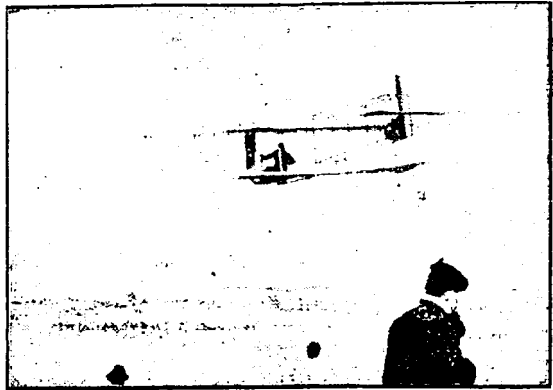
NOUTĂȚI ȘTIINȚIFICE

Sborul planat al lui Orville Wright. — Chestiunea sborului planat este o veche chestiune, și care se discută în lumea aviatorilor chiar înainte ca primele aparate de sburat să fi fost construite. Cea dintâi obiecție de care se loveau toți apostolii acestei științe moderne, era sborul planat al păsărilor mari, sbor care se face fără bătae de aripi, și cu care pasărea găsește timp îndelungat mijlocul să se învârtăască în rotogoale ba să și înainteze chiar împotriva vântului. Fel de fel de explicații se da acestui fenomen care are aparență la început de a face concurență mișcării *perpelue*, cu toate că el nu avea nimic de a face cu aviațiunea propriu zisă: proba cea mai bună este că aviațiunea există iar sborul planat încă nu.

Orville Wright, acel care cu drept cuvânt a sburat pentru întâia oară în America la Kitty-Hawk, azi, a rezolvit și această chestie, sburând planat 10 minute, adică pentru a fi mai expliciti, *nemai având trebuință de motor*, ci întrebuițând *puterea vântului* ca forță motrice pentru înaintare chiar împotriva lui.

Toată lumea știe că vântul suflă în mod neegal adică prin *rafale*, și acest fel de a fi al lui, a permis, să se explice *sborul planat* al păsărilor,

Ele profită de bătaia lui pentru a se sui, iar când vântul încetinează, desfacerea aripelor nu le lasă să cadă mai jos decât fuseseră; la a doua bătaie a vântului suirea se face din nou tot mai sus și astfel ele se ridică neconținut.

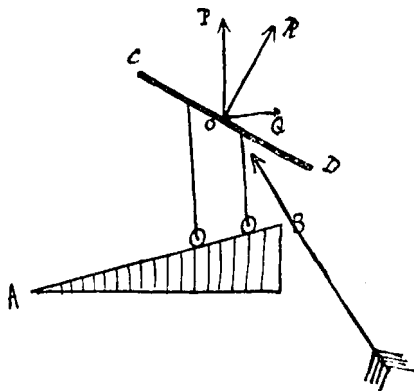

Un sbor planat al lui Orville Wright la Kitty Hawk

O jucărie de copii arată aceasta în chip experimental foarte bine. Un dop legat cu sfori de o bucată de hârtie în formă de *parachute*, este expus la vânt. Acesta împinge hârtia, care neputând înainta din cauza dopului care opune mai puțină rezistență la vânt, se umflă și se ridică pieziș trăgând după ea și dopul; când vântul a încetat, totul cade, dar hârtia face parachute și oprește căderea până vine a doua bătaie de vânt, care ridică totul din nou și așa mai departe.

Deci și sborul fără motor n'ar fi imposibil, după cum chiar a demonstrat-o acum Wright. Nu mai rămâne decât de probat că se poate sbură cu ajutorul vântului chiar împotriva lui, pentru a rezolvi definitiv problema.

Și acest lucru se probează experimental în chipul următor :

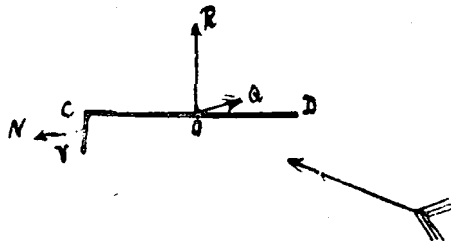
Să luăm un plan înclinat AB (fig. 1) și să instalăm pe el un sistem compus dintr'un plan înclinat CD care este adaptat pe niște roțile. Cu un suflai să suflăm aer în direcția săgeții. Vom vedea că CD înaintează împotriva vântului, adică a săgeții, urcând panta AB. Lucrul se explică mecanicește astfel :

Rezistența, după cum știm, a aerului pe plan este perpendiculară pe el: fie OR. Ea se descompune după paralelogramul forțelor în două componente: OP verticală și OQ horizontală. OP este distrusă de greutatea aparatului; rămâne așadar OQ care după cum se vede împinge aparatul împotriva vântului.

Deci sborul împotriva vântului n'ar fi imposibil. Lucru pe care iarăși l'a probat Wright cu sborul lui citat.

Incercările acestea nu sunt încă date publicității, dar grație unor indiscreții s'au putut afla și publică în una din cele mai cunoscute reviste științifice americane. Valoarea lor din punct de vedere practic este foarte mare azi, căci puțința de a circula un timp oare care fără motor va împușină accidente, iar sborul cu ajutorul vântului va dubla vitezele. Pe lângă acestea, în atmosferă găsindu-se în permanență și la diferite înălțimi, vânturi prielnice pentru orice direcție, le vom putea ușor utiliza pentru sborul fără motor. Motorul nu va mai servi decât pentru a ne ridica până la aceste vânturi prielnice sborului planat.

Nu-i mai rămâne acum lui Wright decât să rezolve și alt punct nerezoluit al aviațiunii: *starea pe loc*; adică puțința de a se menține într'un punct anumit al atmosferei. Acest lucru păsările îl obțin dând coada în jos contra vântului și se explică dacă privim fig. 2

în care componenta OQ care face să înainteze suprafața, este anulată de forța N pe care o produce vântul asupra unei îndoituri CV a planului CD.

Când însă și invenția de căpetenie, adică *echibrul*, va fi obținut, atunci numai vom putea zice că aviațiunea a intrat în domeniul public; până atunci însă toate aceste achizițiuni secundare sunt de folos întrucât se așteaptă cea mare: *echibrul*, și întrucât ele rezolvă puncte obscure din însăși *esența problemei aviațiunii*.

Atmosfera lui Marte.— Cine n'a auzit vorbindu-se de Marte și atmosfera lui, de locuitorii cari ne fac semne desperate prin imense canale ce brăzdează suprafața planetei? Cine nu știe azi de discuția între savanți asupra acestui punct capital: dacă este sau nu locuit Marte? Cine nu cunoaște propunerile de a ne pune în corespondență cu acești locuitori fie prin *canaluri* săpate în Sahara după tipul lor, fie prin *unde hertziene* produse de forța Niagarei? Cine n'a auzit că canalurile din Marte nu există și că sunt datorite unei iluzii optice? Că locuitorii nu pot exista de oarece nu este apă pe acel tărâm îndepărtat, nici oxigen în atmosfera lui? și că, calotele dela poluri ar fi anhidridă carbonică-lichidă și nu apă?

Cine n'a auzit de toate acestea căci și prin presa zilnică au ajuns?

Azi însă un fenomen nou intră în acțiune. *Campbell* și *Albrecht* au obținut într'o spectrogramă a lui Marte, indicii că există *apă* și *oxigen* pe el: deci că viața așa cum o înțelegem noi ar putea exista și-acolo. Cantitățile fiind însă mai mici ca la noi, cu toate astea de azi înainte nu se va mai putea inventa oameni cari să respire anhidridă carbonică pentru a popula apropiata noastră tovarășă, și nu se va mai da drum fanteziei să navigheze pe canale imaginare...

Em. Grigoraș

ÎNSEMNĂRI

SERBĂTORIREA D-LUI SP. C. HARET. — În ziua de 12 Decembrie s'a oferit d-lui Sp. C. Haret un banchet în saloanele societății *Liedertafel*. Scopul acestui banchet a fost, după informațiunile ziarelor, să se sărbătorească activitatea de profesor și de ministru a d-lui Haret. Au luat parte la banchet foarte mulți membri ai corpului didactic de toate categoriile, precum și câțiva membri ai partidului liberal, între cari chiar și șeful acestui partid.

D. Spiru C. Haret este un bărbat, care prin activitatea ce a depus la organizarea învățământului public, și-a câștigat foarte multe drepturi la recunoștința țării. De aceea sărbătorirea sa este un act natural și totdeauna bine motivat. Ni se pare însă că de data aceasta sărbătorirea a avut un alt scop decât acela pe care l'au anunțat ziarele și comitetul organizator.

Activitatea de profesor a d-lui Haret nu se poate sărbători printr'un banchet, la care n'au fost invitați nici măcar profesorii Universității din București! Dacă nu cu marea pompă cum s'a sărbătorit pensionarea d-lui Titu Maiorescu, dar cel puțin cu respectul cuvenit ar fi putut Universitatea din București să se achite față de d. Haret!

Prin urmare, nu sărbătorirea profesorului Haret a motivat banchetul din saloanele societății *Liedertafel*!

Activitatea ca ministru?

Cred că și mai puțin. D. Haret a eșit din minister în Decembrie 1910. După un an numai i se dă banchetul? Apoi ce ar însemna sărbătorirea unei activități care încă nu s'a terminat, căci d. Haret gândește să o continue și pe viitor!

Adevăratul motiv al banchetului ni se pare a fi cel următor.

În congresul învățătorilor ținut anul acesta la Târgoviște când lumea se aștepta ca ministrul conservator actual să dea o lovitură de moarte direcțiunii date învățământului de d. Haret, s'a petrecut tocmai faptul contrar. Ministrul actual a fost învins, iar d. Haret a rămas învingător. Corpul învățătoresc adunat la Târgoviște a aclamat politica școlară a d-lui Haret.

Constatarea acestui fapt a produs o bucurie generală în rândurile partizanilor politici ai d-lui Haret. La această bucurie s'a adăugat, probabil, și aceea produsă de constatarea că ministrul actual, d. C. Arion, nu are nici o direcțiune în conducerea învățământului...

De aci ideia banchetului. — *Verax* —

EXPOZIȚIA GROPEANU. — Expoziția domnului Gropeanu strânge laolaltă, lucrările noi cu cele expuse în anii trecuți, așa că apropierea lor, ne pune față 'n față artistul de ieri cu cel de azi.

Desigur lucrările de plin aer sunt acele care convin mai bine talentului d-lui Gropeanu. Plenerismul, nu e decât reacțiunea impresionistului Manet, în contra lucrărilor zise de atelier. În adevăr, înainte de Manet peisagiul trăia numai din ingeniositatea cu care artistul combină elementele; natura rămânea deoparte și deabiă dacă mai servea de control. Lucrul se petrece și astăzi: pânze artificiale leagă în ritmul culoarei marea dela Lido, orizonturile largi de unde pustiul își deschide porțile și câte svonuri colorate din toate colțurile lumii,—în vreme ce artistul privește vecinic aceiași bucată de cer. Pânzele d-lui Gropeanu, armonioase și pline de lumină, traduc sincer impresiile artistului care nu minte, care nu înșeală. Intr'o exuberanță de tonuri, râde plin de soare și lumină un colț al parcului Monceaux, pe o alee a Trocaderoului cad pete mari de umbră aproape străvezie. Peste tot o armonie catifelată plutește pe pânză. Armonie care topește asprimea tonurilor

uneori prea crude, prin definirea subtilă, discretă a formei.

Definirea e uneori așa de discretă, încât, de n'am avea alături portretul lui Moskovski, „Călugărul cel tânăr“, sau profilul fin al d-nei C., am crede că desenul este intenționat ocolit. Calitățile reale de colorist ale d-lui Gropeanu ating înălțimi în pastorală luminoasă și idilică, în interiorul cald, molatec, unde se îmbie diversitatea stofelor catifelate, cu frăgezimea voalurilor care acopăr o femeie blondă. Efectele de lumină sunt câștigate uneori cu atâtea pricepere și rafinărie că ne amintește pe Besnard.

N'am să uit nici odată umărul „femeii cu corset“ pe care a expus-o anii trecuți d-l Gropeanu, la Ateneu.

Las deoparte colecția pe care artistul o numește greșit „din viața poporului românesc“. Zic greșit, căci știe d-l Gropeanu, că o tehnică savantă și un nume, nu sunt de ajuns să prindă, să redea viața unui popor pe care nu'l cunoaște, pe care nu'l trăește, de care se ține departe. Pentru d-l Gropeanu „Floricii care toarce“ îi ajung portul și numele ca să fie româncă, iar soarele trezește aceleași culori când mângâie un parc parisian sau livada și câmpia noastră.

Mi-aduc aminte de un alt artist de talent, care, ca și d-l Gropeanu lucrează la Paris,—de Ștefan Popescu. Cu o interpretare tehnică impecabilă traduce crâmpoșii din viața românească în vreme ce pe furis se strecoară un cer, o nuanță de Bretania, al cărei cântăreț e artistul. Pentru ca să prinzi eternul românesc, trebuie să simți românește, — asta e mai presus de orice.

O altă greșeală o face D-nul Gropeanu când dă tabloului ce reprezintă ziua de „tăerea moțului“ aceeași tonalitate ca minunatei lucrări mai vechi „înșiră-te mărgărite“.—Dacă e neînchipuit de potrivită ca să deschidă lumea basmelor, apoi e artificială, falsă, rece pentru odaia cu lume multă, unde mititelul așteaptă să i se taie părul auriu.

Mai multă pricepere în alegerea subiectelor, mai multă înțelegere în ceia ce convine talentului d-sale, și ne-ar putea da o expoziție desăvârșită. Căci, indiscutabil, D-nul Gropeanu e un artist. — *Margareta Dem. Theodorescu.* —

DOMNUL „A“. — Lipsa de bun simț a D-lui E. Lovinescu, o dovedește pe deplin articolul său grandoman din *Rampa*.

Cine a cutezat să mă critice? întrebă d. Lovinescu. Domnul A: cine este el? Este Alexandru Machedon? Este Anibal?...

Nu, Domnule Lovinescu! Domnul A este un cititor de bun simț, care și-a pierdut câteva momente cu citirea volumului d-tale. Ce, pentru Alexandru Machedon și pentru Anibal, ai scris oare d-ta volumul?

În ce privește grațiozitățile celelalte, pe cari mi le adresează d. Lovinescu, — răspund cu o anecdotă. Anecdota primează, cum se zicea în societatea zeflemiştilor dela *Junimea*.

D-l Gr., un fruntaș al politicii din Iași, se plimba într'oz zi, cu un modest negustor, voind să-l convertească la politica sa de partid. D-l Gr. spunea negustorului multe grațiozități. Deodată negustorul îl întrerupe și-l întreabă: D-le Gr., d-ta poate mă crezi aspirant de profesor universitar! Eu sunt doar un negustor cinstit. Te rog așadar să-mi vorbești cinstit!

Așa și cu d-l Lovinescu. Domnul A nu este aspirant la Universitate. Așadar vorbește-i cinstit, Domnule Lovinescu! Dacă ești d-ta aspirant la Universitate, atunci lucru se schimbă. Te rog continuă atunci conversația cu d. Gr. care este la Iași. — A. —

GENIUL LITERAR.—Marca problemă care frământă de atâta vreme pe fiziologii ultimelor decenii, o găsim din nou astăzi cercetată de d-rii A. Rémond, profesor la facultatea de medicină din Toulouse și Paul Voivenel, șef de clinică, — cari scot la Félix Alean - Paris, un volum cu titlul de mai sus.

Până la o cercetare mai întinsă a lucrării acesteia, care vrea să arunce lumini noi asupra chestiunii, ne mărginim să reproducem o scurtă privire asupra cărții.

Se studiază aci condițiile anatomo-fiziologice ale creațiunii literare. După un plan riguros, care duce la concluzii precise, autorii au examinat pe rând: asociațiile verbo-sensitive, atenția, visul, inspirația, anomaliile inspirației, rolul escitanțelor — a cafelei la Balzac — a alcoolului la Poë, Hoffmann, Verlaine, Villon, Rimbaud — a opiumului la Coleridge, Thomas de Quincey, Stanislas de Guaita, Laurent Tailhade — a boalelor generale, a ofitei la Samain, Wateau, Chopin, — a sifilisului — a marelor nevroze la Dostoiewski, Flaubert, Pascal, Musset, etc. — a fetișismului, a inversiunii sexuale — a nebuniei la Maupassant, Gérard de Nerval, Rousseau, Nietzsche — a degenerescenței.

Ridicându-se împotriva opiniei curente care face din geniu o nevroză, autorii fac fiziologie generală de aceea pe care o numesc *progenerescență* și arată că geniuul nu e datorit nici escitanțelor, nici boalelor, nici degenerescenței.

Intr'un articol foarte curios, ei stabilesc relațiuni neașteptate între geniuul literar și instinctul sexual. Ei compară operele literare feminine cu operele bărbaților și ne arată colorațiunea lor sexuală diferită.

Dacă geniuul literar, spun autorii, e o *progenerescență*, el trebuie să fie în corelație intimă cu funcțiunea de propagare a speciei.

Poezia la bărbat ia caracterele generale ale unui instrument de cucerire a unei podoabe; ea pare, din potrivă, la femei, că nu traduce decât aspirația generală a unei euritimii mai desăvârșite.

Insfârșit autorii dau această definiție cu totul nouă: „Geniuul literar e manifestațiunea intelectuală cea mai înaltă a *progenerescenței* verbale și sexuale la om”. — *Spic.* —

IGNORANȚA RECRUȚILOR FRANCEZI.—Acum, când interminabilul „acord franco-german” e unul din cele mai însemnate evenimente ale politicii mondiale, care a stârnit desbateri furtunoase în parlamentul francez și a putut face pe un ministru să plângă cu hohot în plină ședință, titlul de mai sus, apărut zilele acestea în *Kölnische Zeitung*, e interesant și semnificativ. Este vorba de un articol în care corespondentul din Paris al gazetei germane, caută să pue în evidență încă odată mai mult inferioritatea armatei franceze. Și într'adevăr, dacă trebuie să credem tot ce spune corespondentul german, lucrul e firește cel puțin surprinzător.

Un ofițer ar fi supus pe 50 de recruți dintre cei cu știință de carte la un examen sumar cuprinzând 15 întrebări privitoare mai mult la istorie, din cari reproducem câteva împreună cu răspunsurile căpătate:

— „Cine este Jeanne d'Arc?...” — Opt dintre cei întrebați habar n'aveau despre ea. Alți cinci, dădură răspunsurile următoare: „Jeanne d'Arc a dat Franța pe mâna Englezilor”. — „Ea este o fetiță”. — „Este o Franceză”. — „Ea a fost arsă de vie”. — „Ea a scăpat Franța de Gali.” Ceilalți o cunoșteau mai bine.

— „Cine a fost Napoleon I?” — Unsprezece inși dintre cari trei învățaseră 5 ani la școală, unul 6, iar altul 7, nu știau nimic despre asta. Unul, (7 ani de școală) răspunde: „Nu știu de ce nație era”; iar altul: „Era împăratul Rusiei.”

— „Ce este războiul dela 1870?” — 39 de inși știură despre ce e vorba, 9 (dintre care 3 aveau cinci ani de școală) se arătară de o ignoranță desăvârșită, 2 răspunseră: „A fost un războiu între Franța și Anglia”, etc. —

Totuși, nouă parcă nu ne vine să credem pe recruții francezi așa de ignoranți, ci mai degrabă ne vine să credem că subversivul gazetar german a căutat să-i facă prea negri în ochii opiniei mondiale, când ei sârmanii nu sunt decât... *bleus*. Apoi dacă recruții francezi își cunosc așa de prost istoria patriei, ar trebui să'l facem numaidecât căpru pe recrutul român care ar ști de pildă să răspundă că: „Mihai Viteazul este o statuie”! — *Z. Z.* —

REVISTA REVISTELOR

Veste bună de peste munți Luceafărul se reorganizează căutând să dea „o nouă însemnătate și un nou avânt” rolului ce și-l atribuie în mișcarea noastră culturală. Deocamdată nu se remarcă decât o potențare interesantă a spiritului polemic ce a pus stăpânire pe ultimele coloane ale revistei: păcat că lipsește micilor săgeți—întepătoare în intenția lor—o unitate de direcție care să poată orienta măcar un început de discuție serioasă. E o naivitate să combați activitatea *Vieții Noi* punându-te pe un teren de naționalism exclusiv; are ea alte părți vulnerabile.... Mai sunt cuvinte înțelepte despre *Politică și Literatură*; alții însă le-au spus de mult.

În corpul revistei remarcăm conglomeratul de filosofeme versificate ale d-lui I. Soricu, din care extragem următoarele perle:

Re drept: Spurcată-i huma, dar splendid este cerul
Și de urâsc pe omul, ce drag mi-e caracterul,
Cu desvelirea-i caldă, cu-avântul arzător.

Dintr'un anumit punct de vedere, ne pare rău că entuziasmul așa de înduioșător al îndrăzneților idealisti cari fac să apară la Iași revista *Versuri*, a trebuit să fie înfrânt de atmosfera noastră așa de puțin binevoitoare față de încercările tinereței.

„Versurile” vor publică de acum—vai!— și proză!... Dar din alt punct de vedere e mai bine că s'a întâmplat așa. Avem convingerea că dacă în această publicație au fost și versuri proaste... e pentru că nu s'au găsit la îndemână altele mai bune. De aci înainte paginile se vor putea umple

și cu proză; ceea ce nu ște un avantaj de neglijat. Revista va păstra fără îndoială pe scriitorii mai bătrâni. Ea nu se va putea—pe de altă parte—lipsi de colaborația d-lui I. M. Rașcu,—care s'a dovedit ca un îndemănatec mânuitor al versului. Și astfel nădăjduim că totul va fi mai bine.

Cu o singură observație: Băiatul care a vrut să-l... crocheze pe Galaction să fie mai serios. Pentru că nu are dreptate.—Nu se scrie o notiță de dragul aplicării *à tout prix* a unei teorii pe care ai cetit-o în ultimul moment. D. Galaction nu are—te asigur—nimic deaface cu elanul vital și cu perpetua devenire bergsoniană, care—crede-mă— are cu totul alt înțeles decât acela pe care ai vreă să i-l atribuie d-ta. Prin urmare: fii cuminte și lasă, te rog, butadele.

No. depe Noembre al *Vieții românești* ne aduce un belșug îmbucurător de versuri. Din *Cântecule d-lui Iosif* — ce amintesc în chip atât de onorabil „Intermezzo liric” al lui Heine — culegem la întâmplare:

O, sboară iar pe drum de seară,
Trist cântec, pân'la casa Liei,
La casa 'n veci iubitei sboară
Și tainic la ferești adie-i!

sau:

Mi-e dor de tine, cea de ieri,
Și iar visez că sunt cu tine...
Și-atât de bine și senin e
Când visul vine să-m' aline
Cu dulci și line mângăieri....

D. Nanu ne dă o încercare filosofică ce vrea să infirme vechiul adagiu „Răshoiul este mama tuturor lucrurilor“.

Mai găsim un *Cântec de leagăn*, dulce și adormitor, atât de adormitor încât nu i-ar putea rezista nici un stenograf dela Senat, necum un prunc nedestoinic într'ale literaturii meșteșuguri.

D. I. Botez dă câteva observații asupra *Libertăților cetățenești în Anglia*, punând în evidență respectul inviolabil de care se bucură persoana omenească în această țară.

În *Revista științifică „V. Adamachi“* d. C. Popovici publică generalități asupra *Astronomiei*, expuse cu ocazia deschiderii cursului d-sale dela facultatea de științe din Iași. Nu neglijează să atingă și partea metafizică a chestiunii, punând concluzii agnosticiste asupra existenței lui D-zeu, admisă de Newton, combătută de Laplace. D-rul P. Zosin studiază noua metodă de vindecare a boalelor intitulată de către Ehrlich cu numele medieval *Therapia sterilisans magna* și ajunge la încheieri pesimiste. D-sa nu crede în posibilitatea unei curabilități radicale la boalele ce au produs procese ireductibile în organism, și socoate că e un entuziasm de alchimist medieval acela ce a cuprins mai cu seamă cercurile profane amăgite de speranța puținței unei sterilizări desăvârșite a organismului, prin substanțele chimice introduse de el.—

Dacă *Săptămâna politică și culturală* ar fi putut să atragă atenția cuiva, apoi aceasta nu ar fi fost cu puțință decât prin *cucerirea* unui nume.

Pornită în căutarea unui asemenea lucru, trebuie să însemnăm că redacția a avut un gest interesant căutând să-și

apropie — cel puțin pentru moment — pe cel mai strălucit scriitor de azi în persoana d-lui *Anghel*. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât *Epilogul* pe care îl publică ultimul nr. al acestei reviste, este în adevăr o lucrare care trăește cu mult mai mult prin ea decât prin autorul ei. — Incolo, în afară de articolul scris cu o deosebită pătrundere de inginerul C. R. Mircea asupra *Organizării muncii*, totul e la înălțimea pretențiunilor de spirit și de îndemănare cu care sunt scrise notițele polemice dela sfârșitul revistei.

Asupra seducătorului poet și romancier scoțian *Robert-Louis Stevenson*, ne dă d. G. de *Lautrec* un mic studiu în *Mercur de France*. Viața sa (1850, Edimbourg — 1894, Samoa-Oceania) fu alcătuită din pribegiri succesive pe continent, prin America și prin Oceania, unde se stabili definitiv spre sfârșitul vieții sale. Opera sa cuprinde romane (*Săgeata neagră, The Master of Ballantrae, Catriona, Weir of Hermiston*), nuvele (*Insula cu comoară, Un sir dela poarta cetății Malétroit, Suicide-Club, etc.*); poezii (*Child's Garden of Verses, Balade*); descrieri de călătorii (*Note despre Edimbourg, Emigratul amator, În mărele din Sud, Scrisori din Samoa, etc.*), critică literară (*Studii familiare despre oameni și cărți, Memorii și portrete, etc.*),—și se caracterizează prin unitatea și libertatea inspirației, prin emoția veșnic tânără ce o străbate, prin reacțiunea în contra realismului pătruns în literatura engleză sub influența lui Balzac.

„Nici un scriitor nu era mai apt de cât el să simtă și să exprime ceia ce e opoziție tragică în sufletul omenesc; Stevenson era *ondoyant et divers* și închidea în el o întregă cohortă de caractere, alipite în chip straniu unul lângă altul, poetul și artistul, omul cu inimă mare și curiozitate arzătoare, romancierul pitoresc și moralistul predicator.“

MEMENTO

Colaboratorul nostru d-l *George Duma*, transpune în versuri, pentru Teatrul Național, minunata piesă în 4 acte *Bufonii* a subtilului *Miguel Zamacois*. Dacă piesa își va găsi interpreții, fără îndoială că ea va constitui un adevărat succes pentru Teatrul nostru.

Cel mai de seamă luptător la noi în țară pentru limba nouă universală *Esperanto*, d-rul *G. Robin*, a murit deunăzi.

Prieteni și cunoscuții lui, chiar cei cari nu se încălzeau prea mult la ideea acelei limbi artificiale, nu puteau însă să tăgăduiască omului acesta vrednic, puterea de muncă, sacrificiul moral și material, cum și entuziasmul său sincer: lucruri prea rare de aflat în veacul nostru de scepticism sterp și de acțiuni fără pic de dezinteresare.

Recordurile aviatorilor sunt întrecute de cele ale păsărilor. Așa, porumbelul face cu ușurință 100 km. pe oră; vulturul 120; rândunica face până la 250 km. pe oră.

Recordul aviației la păsări îl ține însă șoimul care poate sbura timp îndelungat cu o viteză vertiginoasă, cu o admirabilă ușurință și la niște înălțimi de necrezut.

Profesorul *Wassermann* din Berlin, cunoscut prin lucrările sale asupra sifilisului, urmând metoda chemoterapeutică, ilustrată cu atâta faimă prin descoperirea profesorului Ehrlich, a isbutit să prepare un compus de seleniu care injectat în sânge vindecă cancerul șoarecilor. Se speră că va obține rezultate și asupra cancerului uman.

Asupra problemei *Educației sociale a raselor negre*, ne dă soluții pesimiste d. *P. Roehel* într'un volum cu acest titlu (*Giard et Brière*). Negrii pot fi cel mult niște auxiliari docili ai raselor cuceritoare.

La Paris, reluarea la Opera Comică a vechei operete *Povestirile lui Hoffmann*, a avut succes desăvârșit. Criticii însă au desaprobat această reintoarcere.

Asupra *Căsei române* de la expoziția Semicentenarului italian de la Roma, a ținut colaboratorul nostru d. *Eugen Porn* o conferință la „Castel Sant'Angelo“, urmărită cu mult interes de toți prietenii țării noastre din Cetatea eternă.

Conferențiarul a fixat în linii mari istoria poporului român și a dat explicații asupra operelor de artă cuprinse în pavilionul nostru.

Va apare în București o nouă revistă: „Chemarea“, în jurul căreia se spune că se vor grupa mulți din scriitorii tineri. Ea ar avea *chemarea* să stingă detot *flacăra* d-lui Banu.

Discuțiunea clasicismului nu s'a închis încă în Franța. O continuă între alții *Croiset* în *Revue Bleue*.

La Petersburg s'a deschis o școală de artă populară —

Astronomul Percival Lowell publică în „Century Magazine“ un articol, prin care dovedește că după o lungă perioadă, Pământul va ajunge ca și Marte, acoperit numai cu pustii, cum și are de pe acum Sahara, Gobi etc. Omenirea de pe Marte are să lupte mult mai mult pentru existența ei, decât cea de pe Pământ, ea trebuie să fie deci mai inteligentă. Tot atât de multă inteligență va trebui pământenilor, în ziua când le va lipsi apa și va trebui să o aducă prin mari lucrări de irigație dela zăpezile celor doi poli.

Mai mulți savanți englezi, între cari și William Ramsay, patronază azi un ingenios proiect de calendar. El se întemeiază pe numeroasele avantaje ce ar rezulta dintr'un calendar, în care numele zilelor ar corespunde regulat aceleași date ale lunii. După sistemul acesta, ziua anului nou, care e zi desărbătoare pentru toate neamurile, nu ar mai face parte din nici o luna și ziua aceea ar fi însemnată: 1, 1908, I, 1909 etc. 2 Ianuarie ar deveni astfel 1 Ianuarie. Anul s'ar compune din patru trimestre a 91 zile fiecare. În anii bisexți s'ar intercala o zi fără nume, între 31 Iunie și 1 Iulie, de exemplu B. 1908. Proiectul a fost bine primit în lumea financiară și comercială.

Adevărații martiri ai aviației sunt cei cari se prăpădesc încercând iar nu explotând nedibaci o descoperire. Un adevărat martir fu prof. *Montgomery* dela Santa-Clara Collège (Statele Unite), care muri deunăzi în timpul unei experiențe de sbor planat fără motor. El, înaintea fraților Wright, a construit „planori“ cu cari putu să facă numeroase alunecări prin aer.

A apărut — ca teză de doctorat — o lucrare juridică asupra Bulgariei scrisă de Chaulnier. Ea cuprinde material interesant mai ales pentru cei ce se leagă cu lumea diplomatică.

Giorgio del Vecchio publică o broșură pacifistă asupra fenomenului războiului. Problema, adesea vișios tratată, este pusă totuși interesant. Asupra ei vom reveni mai pe larg.—

